Rostocker Dokumentenserver
Dieses Werk wurde Ihnen durch die Universitätsbibliothek Rostock zum Download bereitgestellt.
Für Fragen und Hinweise wenden Sie sich bitte an: digibib.ub@uni-rostock.de

Julius Theodor Zenker

De Versione Arabica Categoriarum Aristotelis : Dissertatio

Lipsiae: Typis Caroli Tauchnitii, 1846

http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501

Druck Freier Zugang

RU phil. 1846
Zenker, Julius Theo.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0001

DE VERSIONE ARABICA CATEGORIARUM ARISTOTELIS

DISSERTATIO

QUAM PRO VENIA IN ACADEMIA

ROSTOCHIENSI

AMPLISSIMI PHILOSOPHORUM ORDINIS

CONCESSU

PUBLICE DOCENDI

SCRIPSIT

Dr. JULIUS THEODORUS ZENKER.

LIPSIAE,

TYPIS CAROLI TAUCHNITII

1846.

Universitäts Bibliothek Rostock

http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0005

Constat inter viros doctos Aristotelis studium jam longe ante Arabum imperium in oriente floruisse, non apud graecos solum sed etiam apud barbaros populos, in Syria nimirum et Perside, ubi in academiis, quae Edessae, Nesibi et Gandisaporae erant, Christiani doctores, Nestorianorum sectae addicti, Aristotelis libris in institutione utebantur. Medio jam seculo quinto Cumas et Probus, academiae Edessenae doctores, adhibito socio Hibâ, ecclesiae Edessenae antistite, Aristotelis scripta e graeco in syriacum sermonem converterunt. Nestorianos in interpretando Aristotele sequuti sunt Jacobitae, quorum patriarchae, Athanasius II. et Jacobus, Edessae episcopus, septimo post Christum seculo, dialecticos Aristotelis libros in syriacam linguam transtulerunt. a) Jam quum Arabes, imperatoribus e gente Abbasidarum, litteras graecas et philosophiam Aristotelicam colere inciperent, utebantur praeceptoribus imprimis doctis illis Christianis et Nestorianorum et Jacobitarum sectae addictis, eorumque versionibus, quo factum est ut arabicae versiones Aristotelis magnam partem e syriacis profectae sint, quanquam non defuerunt, qui ex archetypo graeco in arabicum sermonem ea verterent, inter

a) Quibusnam Aristotelis libris in institutione potissimum usi fuerint, discas ex *Barhebraeo*, qui ex Aristotelis libris praeprimis categorias de interpretatione, analytica, topica, de sophisticis elenchis, poëticam, rhetoricam et de physica auscultatione libros in scholis tradendos praecipit. cf. Assemani bibl. or. tom. III. pars II, p. 938.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0007

quos Honeinus, ejusque filius Isaacus, qui etiam syriacas versiones confecerunt, maxime excelluerunt. a)

Versiones illas et syriacas et arabicas in emendando textu graeco magno esse usu, non facile quisquam negabit; vetustiores enim sunt antiquissimis codicibus graecis, qui ad nostra pervenerunt tempora. De primis quidem illis versionibus syriacis, quibus Arabes ad studium Aristotelis eumque in arabicum sermonem convertendum utebantur, nihil constat quales fuerint, quum vel interciderint vel in bibliothecarum scriniis lateant. Etsi vero accuratissimas eas fuisse ex vertendi ratione aliorum librorum conjicere licet, accuratissima imprimis novi Testamenti versione, vix tamen credibile est, arabicas ex illis profectas versiones eandem in vertendo fidem servasse, praesertim in locis obscurioribus ac difficilioribus, quae frequentissima sunt in Aristotelis scriptis. Ea enim erat vertendi ratio apud doctos orientis viros, ut quoad ejus fieri potuit, verbum verbo redderent et omne genus figuratae quoque elocutionis conservarent, verborum magis quam sensus curiosi, unde factum, ut saepissime ambiguitates non possent evitari nisi insertis in textum explicationibus, quae ne pro Aristotelis verbis habeantur et in textum graecum recipiantur, vel maxime cavendum est. In arabicis autem versionibus iis quae e syriacis originem habent, ejusmodi explicationes saepius reperiuntur quam in syriacis e quibus profluxerunt, quippe quae non syriacas tantum explicationes in textum reciperent sed novas etiam addere solerent. Antequam igitur ad versionem cum textu graeco comparandam eumque emendandum adeamus, ante omnia nobis probe perpendendum erit, num ex syriaca versione prodierit ea qua utimur versio arabica an ad ipsum graecum archetypum facta sit.

---

a) De versionibus Aristotelis optime disseruit vir doctissimus *Jo. Ge. Wenrich* in libro de auctorum graecorum versionibus et commentariis, Syriacis, Arabicis Armeniacis Persicisque etc. pag. 126. sqq.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0008

Versionis nostrae auctor, in recensione codicis quem descripsimus appellatur *Isa ben Zaraa* [a]) qui ex syriaca versione hunc librum in arabicum sermonem convertisse dicitur. [b]) Doctus catalogi auctor, unde hauserit nescio; in fine versionis enim haec leguntur: تم كتاب ارسطوطالوس المسمّى قاطيغوريا اى المقولات وصحه [leg: وصحّحه] الحسن بن سوار من نسخة يحيى التى بخطه وهى التى قابل بها الدستور الذى بخط اسحق الناقل ❋ عوسل [leg: قوبل] به نسخة كتاب من خط عيسى بن اسحق بن زرعة نسخها ايضا من نسخة يحيى [ابن] عدى المنقولة من دستور الاصل [leg: الدستور الاصلى] الذى بخط اسحورحس [leg: اسحق بن حنين] فكان موافقا ❋ والحمد لله على انعامه ❋ تم i. e. Finis libri Aristotelis qui dicitur Categoriae id est dictiones.

Correxit illum Alhasan ben Sowar [c]) ad exemplar autographum Jahjae [d]) idem quocum comparavit ille (Jahja) codicem autographum Isaaci translatoris.

---

a) *Wenrich* in libro laudato pag. 131 haec habet. Ex Syrica categoriarum versione prodiit Arabica Isae filii Zaraae translatio, cujus exemplum obviam est in biblioth. reg. Paris. cod. DCCCLXXXII. A. Vixit Abu Ali Isa ben Zaraa, أبو على عيسى بن زرعة, Bagdadi, quarto Hedschrae seculo. Jacobitarum sectae addictus philosophiae studiis vertendisque e Syriaco in Arabicum sermonem libris magnam laudem consequutus est. Diem obiit supremum anno Hedschrae 398.

b) Vide appendicem tomi I. catalogi codd. mss. bibl. reg. p. 455.

c) Abulchair Alhasan ben Sowar, in Arabicum sermonem vertit Aristotelis ethicam; de meteoris; Theophrasti quaestiones; commentario illustravit Porphyrii isagogen. Wenrich. p. XXVII. 284. 300. 302.

d) Jahja, haud dubie idem est qui paullo infra appellatur Jahja Adi, celeberrimus Jahja ben Adi ben Hamid ben Zacharia, Takritensis يحيى بن

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0009

Collatum est cum illo exemplar libri autographum Isae ben Zaraae, qui id descripsit ex exemplari Jahjae (ben) Adi, descripto ex codice principe autographo a) Isaaci ben Honein. Et consensit. Laus sit deo propter gratiam suam. finis.

Quae si recte intelligo, versionis auctor non est *Isa ben Zaraa*, sed *Isaacus ben Honein*, clarissimus aetatis suae medicus. Vixit *Abu Jacub Isaak ben Honein ben Isaak el Ibadi et-tabib* [medicus Ibadiensis] ابو يعقوب اسحق بن حنين بن اسحق العبادى الطبيب tertio aerae Muhammedanorum seculo. Diem supremum obiit mense Rebi' el achar anni 298 vel secundum alios 299. Pater ejus erat clarissimus ille Abu

---

عدى بن حميد بن زكريّا التكريتى Christianus, Jacobitarum sectae addictus, propter insignem logices peritiem المنطقى i. e. dialecticus appellatus est. Mortuus est anno post Chr. nat. 973, ut narrat Abulpharagius hist. dynast. pag. 317. et 209. Praeceptore usus est celeberrimo Abu nasr Alfarabi. Multos ille libros et ipse vertit et ab aliis conversos correxit. Versiones ejus enumerat *Wenrich*, vir doctissimus, pag. XXXII. hos. „Platonis de legibus tractatum. Aristotelis categorias, analytica priora, topica, de sophist. elenchis, poëticam, de anima, metaphysicorum librum μ'. Theophrasti de moribus; de metaphysica et de meteoris. Alexandri Aphrodisiensis de sophisticis elenchis, de poëta; commentarium in secundum Aristotelis de ausculs. phys. librum; commentarium in Aristotelis topicorum libros IV posteriores; commentarium in Arist. de meteoris libros. Themistii commentarium in Aristotelis de coelo et mundo. Ammonii commentarium in Aristotelis topicorum libros IV priores. Costi de agricultura opus. — Commentario illustravit Aristotelis topica; auscultationis physicae librum I. Alexandri Aphrod. tractatum de differentia inte rgenus et materiam."

a) Verbis المنقولة من etc. hoc loco non versionem significari sed transscriptionem, ex annotationibus quibusdam in margine codicis manu scripti ab Al Hasano ben Sowar, ut videtur, additis elucet. Cap. VII. in textu legitur مضا ubi in margine هكذا فى دوستور بخط اسحق مضا بالف i. e. ita in codice autographo Isaaci مضا, litterâ Aliph scriptum. cap. X. in textu المضادة in margine: فى الدستور بخط اسحق المضاف والذى يجب ان يكون المضادة على ما اثبتناه.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0010

Saïd Honein ben Isaak el ibadi, vulgo Honeinus medicus appellatus, [a]) natione Syrus, non minus eruditione quam filius insignis et diligentissimus scriptorum graecorum interpres, quorum et ipse solus haud paucos tam in syriacum quam in ara-

---

a) ابو سعيد حنين بن اسحق العبادى الطبيب. Wenrich. p. 96 haec de vita ejus narrat. „Inclaruit Honainus, quem omnes uno ore principem interpretum Syrorum atque Arabicorum praedicant, medio seculo nono, imperante Almotawakkelo Chalifâ, apud quem medici primarii munere fungebatur. Genus duxit ab Ebadiis, Christionorum familia, e diversis tribubus locisque conflatâ, quae prope Hiram, Mesopotamiae urbem, castella quaedam tenebat, nomenque a cultu Dei traxerat; Arabibus enim cultores, sive servi Dei عباد (ebad) dicuntur. Bagdadi Joanne, filio Masaweihi, vulgo Mesue, praeceptore usus, litterarum studiis semet tradidit. Postea Graeciam petivit, linguae graecae addiscendae causâ; inde reversus, Basoram sese contulit, quo in loco linguae Arabicae maxime operam navabat. Sedem deinde Bagdadi fixit, vertendisque in Syriacum Arabicumque sermonem Graecorum scriptis magnam existimationem adeptus est. E vita excessit Honainus anno Hedschrae 260.“ Secutus est Vir doctissimus Wenrich, in definiendo, quo e vitâ excesserit, anno Honainus, Dschemaleddinum, quocum et Herbelotius in bibliotheca orient. consentit. Contra Reiskius in observationibus Germanicae Herbelotii versione adjectis, Honeinum anno Hedschrae 264, post Chr. 877, obiise contendit; cum Dschemaleddino consentit etiam Ibn Challikan „مات يوم الثلاثا لبست خلون من صفر سنة ٢٦٠.„ obiit die martis vigesimo quarto mensis Zafar anni 260“ (Ibn Chall. ed. Wüstenfeld. fasc II. pag. 160.) cf. Abulfarag. hist. dyn. p. 263. 264. Libros a Honeino conversos enumerat *Wenrich.* pag. XXXI. 1) VERSIONES SYRIACAE. *Aristotelis* de interpretatione analyticarum priorum et posteriorum pars. — de generatione et corruptione; de anima; metaphysicorum librum λ' *Galleni* commentarii in Hippocratis Aphorismos. comment in Hippocratis epidemiorum lib. II. de optima constitutione lib. *Alexandri Aphrondisiensis* comment. in Aristot. de auscult. phys. lib. II. comment. in Arist. lib. de generat. et corruptione. — *Porphyrii* isagoge. *Nicolai* summa philosophiae Aristoteleae. *Oribasii* collectionis medicinalis libb. LXX.

2) VERSIONES ARABICAE. *Hippocratis* epidemiorum libri; prognostica; aphorismi; de aëre; de aquis et locis; de natura hominis; jusjurandum; de adfectionibus; de medici officina. *Platonis* politia; de legibus. *Aristotelis* categoriae; de auscultatione physica; ethica. *Archimedis* de sphaera et cylindro, cum Eutocii commentariis. *Autolyci* de sphaera mota.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0011

bicum sermonem convertit socio adhibito filio Isaaco. Versiones tamen quae a duumviris illis confectae dicuntur maximam partem interciderunt et paucae quae adhuc exstant, in bibliothecarum scriniis latent. Fortasse etiam nonnullae iis falso attribuuntur a scriptoribus arabicis. Facile enim fieri po-

---

Menelai sphaerica. *Apollonii* de astrologia apotelesmatica. *Galeni* de medicorum sectis; de arte medica; de pulsu; de elementis; de temperamentis; de facultatibus naturalibus; de morborum causis et symptomatibus, de febrium differentiis; de diebus criticis; de temperamenti inaequalis vitio; de medicamentis simplicibus; de morborum crisibus; de medicamentis certis; de alimentorum facultatibus; de ossibus; de dissectione nervorum et de urinâ; de curatione ad Glaucomen; de anatomia, de morborum internorum cognitione, de anatomiae differentiis; de Hippocratis scientia anatomica; de voce; de optima constitutione; de semine; de septimestri partu; de marasmo; de attenuante victus ratione; de membrorum facultatibus; de victus ratione in morbis acutis ex Hippocratis sententia quod optimus medicus sit quoque philosophus; de genuinis Hippocratis libris; de demonstratione; comment. in Platonis Timaeum; quod primus motor non moveatur; in Logicam isagoge; de medici tentatione; ad Thrasybulum liber; de clysteribus et dolore colico. *Alexandri Aphrodisiensis* de visione, de sensu et sensibile; de materiae a genere differentia. *Artemidori* de somniorum interpretatione. *Oribasii* ad filium suum libri. *Pauli Aeginetae* de medicina syntagma.

3. Commentariis illustravit. Hippocratis aphorismos; universa Hippocratis scripta; Aristotelis de stellis labentibus; Galeni de sanitate tuenda libros.

4. Scripsit isagogen in Galeni artem parvam; catalogum librorum Galeni; librum categoriarum ad Themistii mentem.

Filii ejus Isaaci versiones Wenrich pag. XXXIII enumerat hasce:

1. SYRIACE vertit. *Aristotelis* topica partemque analyticorum priorum et posteriorum; de anima libros.

2. ARABICE vertit. *Platonis* sophisten. *Aristotelis* de interpretatione; de generatione et corruptione; metaphysicorum libros α'—λ'; de plantis. *Euclidis* elementa; data; optica; de proportionibus. *Ptolemaei* almagestum. *Galeni* de demonstratione, commentariorum in Platonis Timaeum libros III. priores; quod primus motor non moveatur, de Erasistrati in morbis curandis deliberatione, commentarium in Aristotelis de interpretatione librum. *Alexandri Aphrodisiensis* in Aristotelis topicorum libros IV. posteriores commentarium; ejusd. commentarium in Aristotelis de generatione et corruptione librum. *Porphyrii* commentarios in Aristotelis ethicam.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0012

tuit, ut ignotorum et incertorum auctorum versiones celeberrimis illis interpretibus adscriberentur. Quod quidem revera factum esse libris a Hobeischo, Honeini nepote conversis, testatur Abulpharagius pag. 266. Isaaci quidem filii versio arabica Categoriarum nusquam commemoratur sed patris tantum Honeini. Vix tamen dubium nobis videtur, versionem illam aut a Honeino non factam esse nisi adhibito filio aut per errorem ei attributam a scriptoribus arabicis, qui nimia similitudine nominis filii *(Ishak ben Honein)* cum patris *(Honein ben Ishak)* in errorem inducti facile patrem cum filio commutare potuerunt.

Themistii commentarium in Aristotelis de anima libros. *Ammonii* commentarium in Aristotelis topicorum libros IV priores.

Vitam Isaaci descripsit Ibn Challican. ed. Wüstenf. fasc. I. pag. 117. sq. qui de eo testatur plures eum libros philosophiam tranctantes vertisse quam artem medicam tractantes. كان اوجه عصره فى علم الطب وكان يلحق بابيه فى النقل وفى معرفته باللغة وفصاحته فيها وكان يعرّب كتب الحكمة التى بلغة اليونانيين الى العربية كما كان ينقل ابوه الّا الذى يوجد من تعريبه فى كتب الحكمة من كتب ارسطوطاليس وغيره اكثر بما يوجد من تعريبه لكتب الطبّ

Apud eundem Ibn Challic. pag. 918 invenies derivationem cognominis العبادى.

والعبادى هذه النسبة الى عباد الحيرة وهم عدة بطون من قبايل شتى نزلوا الحيرة وكانوا نصارى ينسب اليهم خلق كثير منهم عدى بن زيد العبادى الشاعر المشهور وغيره قال الثعلبى فى تفسيره فى سورة المؤمنين فى قوله تعالى فقالوا انؤمن لبشرين مثلنا وقومها لنا عابدون اى مطيعون متذللون والعرب تسمّى كل من دان لملكٍ عابدًا له ومن ذلك قيل لاهل الحيرة العِباد لانهم كانوا اهل طاعة لملوك العجم.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0013

Versionis autem nostrae auctor si filius est, eam ad exemplar graecum factam esse probabilitate non caret. Nam Isaac cum graecae linguae non solum gnarum fuisse sed etiam libros graecos convertisse non solum scriptores arabici testantur [a]), sed etiam illud demonstrat, quod plures libros in arabicum sermonem convertit, quorum nulla erat versio Syricaca. Ex syriaco autem eos tantum libros in arabicum sermonem convertisse videtur, quos pater in syriacum sermonem transtulerat [b]). Nulla autem erat Categoriarum patris versio syriaca, ad quam confugeret. Vix igitur credibile est aliam vetustiorem versionem syriacam eum adhibuisse, sed graecum potius Aristotelis textum, quod etiam versionis oratio hellenismis inquinata probare videtur. Cujus quidem rei exempla quaedam nobis addere liceat, e quibus optime et vertendi ejus ratio et versionis ad emendandum textum graecum utilitas cognoscatur.

In codice msto. versionis nostrae saepius legitur الانسان ما ubi textus graecus habet ὁ τὶς ἄνθρωπος. Articulus autem ante nomen substantivum cum particula ما [ما خاصة] conjunctum, locum habere nullo modo potest neque in mentem venire potuit interpreti ex syriaco exemplari vertenti. Syri enim neque articulum habent neque particulam qua eodem modo ad exprimendum graecum τὶς uti possint. Articulum

---

a) Ibn Challik. fasc. I. p. 118. كان يعرب كتب الحكمة التى بلغة اليونانيين الى اللغة العربية et Ebn Abi Oseibea in Honeini vita a Wenrico citatus. (p. 17.)

نقل اسحاق من الكتب اليونانيّة الى اللغة العربية كتبا كثيرة الّا ان جلّ عنايته كانت مصروفة الى نقل الكتب الحكمية مثل كتب ارسطوطاليس وغيره من الحكماء.

b) De interpretatione; de generatione et corruptione; metaphysicam. *Alexandri Aphrodisiensis* in librum de auscultat. ejusd. comment. in libr. de generat. et corruptione.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0014

igitur et particulam ما ponere non potuit nisi qui archetypum graecum ante oculos habebat. a)

Graecum vocabulum λόγος quod in hoc libro saepe notionis, explicationis, definitionis significationem habet, noster semper vertit arabico vocabulo قول (verbum), quod primariam quidem vocabuli graeci significationem exprimit, definitionem autem et notionem significare non potest. cf. cp. I. ὁ δὲ λόγος τῆς οὐσίας قول الجوهر i. e verbum substantiae. cp. VII. τῶν ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων τὸ μὲν ὄνομα οὐδὲν κωλύει κατηγορεῖσθαί ποτε τοῦ ὑποκειμένου· τὸν δὲ λόγον ἀδύνατον. واما قولها فلا سبيل verbum autem ejus quod attinet idnullo modofieri potest; ibid. τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν κατηγορεῖται καὶ ὁ λόγος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοὔνομα فاما الجواهر الثواني فانه يحمل على الموضوع قولها واسمها i. e. at substantiarum secundariarum et verbum explicatur secundum positum (i. e. subjectum) et nomen. ibid., καὶ τὸν λόγον δὲ ἐπιδέχονται αἱ πρῶται οὐσίαι τὸ τῶν εἰδῶν والجواهر الأُوَل تقبل قول انواعها i. e. et substantiae primariae verbum accipiunt formarum suarum. Ἀποδιδόναι, reddere, persolvere, explicare, noster fere semper verbis arabicis وفّى et اعطى reddit, et ἀπόδωσις اعطاء dandi actio, donatio, quae primariam quidem verbi graeci, dandi significationem habent, nusquam tamen apud scriptores arabicos explicandi et definiendi significatione reperiuntur. Cf. cp. I. ἐὰν δὲ ἀποδιδῷ τις. وان موفيا ان وفّى „daturus enim aliquis si daret“ cp. VII. ἐὰν γὰρ ἀποδιδῷ τις τὴν πρώτην οὐσίαν τί ἐστι — δένδρον ἀποδιδοὺς ἢ φυτόν· وذلك إنّ موفّيا إنْ وفّى الجوهر الأوّل ما هو كان إعْطَاؤُهُ النوع اشدّ ملأمة وابين فى الدلالة عليه من اعطائه الجنس مثال

a) cf. quae annotavi infra ad verba καὶ τουτὶ τὸ λευκόν.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0015

ذلك إنْ وفّى انسانا ما ما هو كان إعطاؤه إنّه إنسان ابين فى الدلالة عليه من إعطائه انّه حى وإنْ وفّى شجرة ما ما هى كان إعْطاؤه شجره ابين فى الدلالة عليها من إعْطائه انّه نبت quae ad verbum conversa vix intelliguntur, ita enim sonant: Nam si daturus aliquis daret, substantiam primariam quid sit, ejus actio dandi speciem fortior erit concordantiam et evidentior in monstrando quam ejus actio dandi genus. exemplum hujus, si quis daret hominem aliquem quid sit, ejus actio dandi quod sit homo evidentior erit quam ejus actio dandi quod sit vivum, et si quis daret arborem aliquam quid sit, actio ejus dandi arborem evidentior erit in monstrando quam actio ejus dandi quod sit planta. *Γραμματική* saepius a nostro vertitur كتابة, quod quidem vocis graecae derivationi similem habet derivationem a radice كتب (scribere), significatione autem longe differt; non enim grammaticam significat, sed actionem scribendi, descriptionem et scripturam, quod quidem exemplum quemadmodum alia quae dedimus probat nostrum interpretem graeca non ad verbum solum sed ad litteram reddere voluisse. [a])

---

a) Caret lingua arabica vocabulo quod totam in se contineat significationem verbi graeci *γραμματική*, nam نَحْو quod vulgo vertitur grammatica, est, „Scientia regularum quibus cognoscuntur rationes compositionum (in sermone) arabicarum; et doctrinam de mutandis in fine vocibus spectat et indeclinibilitatem et alia ejusmodi;“ ita in libro, inscripto كتاب تعريفات „liber definitionum“ نحو explicatum legitur النحو هو علم بقوانين يعرف بها احوال التركيب العربية من الاعراب والبنآء وغيرها.

Semel noster, statim ab initio *γραμματική* vertit فصاحة et *γραμματικός* فصيح. فصاحة autem non est grammatica sed „perspicuitas et ab obscuritate purus dicendi modus“ et idem valet ac بيان. cf. De Sacy,

Omitto alia quae eodem modo a radicibus arabicis derivantur, quo Aristotelis verba graeca a vocibus graecis, quarum significatio primaria arabicae radicis significationi respondet quaeque a philosophis et grammaticis arabicis ex antiquissimis illis Aristotelis versionibus, archetypis graecis ad verbum adaequatis, recepta, non intelligi possunt nisi post institutam comparationem derivationis eorum cum derivatione vocum graecarum, quibus respondent. Ita a verbo وَضَعَ ponere derivatur وَضْعٌ ponendi actio, quo vocabulo noster exprimit graecum θέσις (situs). Ab eadem radice derivatur مَوْضُوعٌ positum, apud nostrum ὑποκείμενον, subjectum.

Negari quidem non potest, exempla quae attulimus sola, nisi accedant alia argumenta, versionis ex exemplari graeco originem non probare; facile enim graecismi per syriacas in arabicas versiones transire potuerunt. Erant enim et illae, ut supra jam vidimus, ita ad verbum factae, ut quantum fieri po-

---

comment. ad Harir. consess. pag. 2. البيان هو الفصاحة وهى خلوص الكلام عن التعقيد ومعنى تعقيد هو ان لا يكون اللفظ ظاهر الدلالة على المعنى المراد واصل الفصاحة من الفَصْح وهو اللبن الذى اخذت عنه الرغوة i. e. *El beyân* idem significat quod *el fazâchat*, quod est puritas sermonis ab obscuritate (تعقيد) *Taakît* (obscuritas) autem est, si vox sensum qui postulatur non perspicue exprimit, originem habet el fazâchat ab *el fazch* id est lac a spuma purificatum. Eadem fere explicatio legitur in Lexico arabico القاموس inscripto. الفصح والفصاحة البيان فَصُح ككَرُم فهو فصيح وفصح من الفصحآء وفِصاح وفُصُح وهى فصيحة من فصاح وفصائح وفَصُح الاعجمّى ككَرُم تكلّم بالعربية وفهم عنه اوكان عربيّا فازداد فصاحةً كفصّح وافصح تكلّم بالفصاحة ... وافصح اللبَنُ ذهبت رغوته كفصح او انقطع اللبآء عنه. — فصيح igitur non est grammaticus, sed disertus.

tuit verborum graecorum ordinem servarent, vocabulorum derivationem imitarentur, ipsas particulas exprimerent et quam accuratissimam textus graeci imaginem, quasi in speculo exhiberent. Eadem sermonis graeci imitatio conspicua est in versione Syriaca categoriarum quam Codex No. 161 bibliothecae regiae Parisiensis exhibet, ubi λόγος syriaco vocabulo ܡܠܬܐ verbum, redditum legitur, ἀποδιδόναι syriaco ܡܣܒ dare, aliaque ejusmodi. Versiones illas multis in locis maximâ laborare obscuritate et difficultate, ita ut saepius archetypi sensus vix cognoscatur, versiones autem arabicas ex iisdem profectas saepissime falli, verba tantum syriaca non textum graecum reddentes, per se patet. Nostra autem versio semper fere verba graeca ita reddit, ut sententia eorum quanquam non sine difficultate intelligatur, ut vix dubitatio sit, interpretem graecum textum ante oculos habuisse. De lectione autem, quam in vertendo secutus sit, saepissime certum judicium non est. Maxima enim est differentia inter linguam graecam et arabicam, quae non solum ordinem vocabulorum a graeca longe diversum habet sed particulis etiam verborumque temporibus ac modis, quibus illa abundat, omnino caret, singularem cum plurali, masculinum cum feminino, accusativum cum nominativo conjungit et longissimis atque difficilimis tantum ambagibus ad sententiam verborum graecorum exprimendam pervenit. Nihilo minus tamen versio haec non ad emendandum solum textum graecum sed etiam ad historiam et textus et studii Aristotelici cognoscendum vel maxime utilis erit. Quanquam de levioribus quibusdam, in quibus codices discrepant non ubique exacte judicari potest, legeritne Arabs an omiserit particulam aliquam aliaque ejusmodi, in gravioribus tamen de quibus apud veteres Aristotelis interpretes jam diu dissensio erat semper fere lectio quam sequutus est in vertendo, sine difficultate cognoscitur.

Syros et Arabes in interpretando Aristotele eos praesertim secutos fuisse interpretes graecos qui et ipsi in Oriente vixerunt, non solum ex eo conjici licet quod facillime eos ad manum habere potuerunt, sed etiam quod commentarios eorum

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0018

in linguam suam converterunt.[a]) Inter omnes autem illos graecos interpretes summa in oriente auctoritas erat Porphyrii,[b]) cujus Isagoge etiam hodie in oriente unicum logices compendium est quo in scholis utuntur.[c]) Porphyrii textum ex Simplicii tantum et Ammonii commentariis novimus, ex magna autem versionis nostrae cum Ammonii textu et Porphyrii, ubi qui eum explanaverunt ejus lectionem servarunt, elucet Arabem nostrum aut Porphyrii textum ante oculos habuisse aut qui hunc sequutus est, Ammonii. In primo statim libri capite ab interprete nostro recepta videmus verba *κατὰ τοὔνομα* et *τῆς οὐσίας*, de quibus apud veteres Aristotelis scholiastis multum est disputatum, recipiendane sint an rejicienda quaeque Porphyrium legi voluisse, Simplicius docet. Cp. VI. Ammonius habet, *ἐν οἷς εἴδεσιν*, alii autem *τὰ εἴδη ἐν οἷς*.

---

a) Commentatores Aristotelis quos in syriacam et arabicam linguam conversos scriptores Arabici commemorant, vir doctissimus Wenrich enumerat in libro saepius citato pag. 273. sqq. — *Alexandrum Aphrodisiensem* verterunt Abu Baschar Mata, Ebn Naëma, Jahja ben Adi, Isaac ben Honein, Ibrahim ben Abdullah. Abu Ruh Assabi, Kosta ben Luca, Abu Othman Damaski, Honein ben Ishak aliique. *Porphyrium* verterunt syriace Athanasius Baladensis et Honain ben Ishak, Gregorius Barhebraeus, arabice Athiruddin Albaheri, Ibrahim Almostabscheri, Abu Othman Damaski, Mohammed ben Ishak, Ishak ben Honein, Porphyrii isagogen commentariis arabicis illustrarunt, Abulchair Alhasan ben Sowar, Alfarabi, Athiruddin Mofaddal ben Omar Alabheri, Dchmemaluddin Abu Mohammed Abdullah ben Joseph ben Hescham, Mohammed ben Hamza Alfanari et Averoes. Porphyrii isagogen in compendium redegerunt Abulabbas Ahmed ben Mohammed Sarachsensis et Mowaffekuddin Abdullalif Bagdady, atque *Arrazi*. Isagogen versibus arabicis in T desinentibus expressit *Ibrahim Almostabascheri*, unde carmen *Tajjah* dictum. *Ammonium* verterunt Isaac ben Honein et Jahja ben Adi. Praeter illos in syriacum et arabicum sermonem conversi sunt Themistius. cf. Wenrich. p. 286. Syrianus. ibid. pag. 287. Proclus. ibid. p. 288. Jamblichus. ibid. p. 298.

b) Cf. Abulpharag. hist. dynast. p. 285. Casiri. p. 185.

c) Prodiit nuper e prelis, quos Turcarum imperator Scutari habet, versio arabica cum commentario in usum scholarum, inscripta درّ النجيع et تعليقات درّ النجيع فى ايساغوجى impr. anno 1235. Hedschrae i. e. p. Chr. 1820. 1. vol. 4 pagg. 183.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0019

Noster Ammonium sequi videtur; vertit enim ita فاما الموصوفة بانها جواهر ثوان فهى الانواع التى فيها توجد الجواهر الموصوفة بانها أوّل i. e. „quod autem attinet ad substantias quae secundariae describuntur, species eae sunt, in quibus inveniuntur substantiae quae primariae describuntur.“ Si legisset „*τὰ εἴδη ἐν οἷς*, verbum *λέγονται* ad subjectum *τὰ εἴδη* referenti, non ad *οὐσίαι*, arabice ei vertendum erat فاما الانواع التى فيها توجد الموصوفة بانها اول يقال انها الجواهر الثواني „quod autem attinet ad species in quibus inveniuntur species quae describuntur primariae, eae dicuntur substantiae primariae.“ Noster autem verbum *λέγονται* cum subjecto *δεύτεραι οὐσίαι* conjungit et apodosin conjunctione ف cum prononomine, vim verbi substantivi habente inducit, quod fieri nullo modo potuit si legisset *τὰ εἴδη ἐν οἷς*. Nulla igitur est dubitatio quin Ammonii lectionem *ἐν οἷς εἴδεσιν* exprimere voluerit, verba enim arabica non significant — dicuntur species in quibus, ut vertit Boëthius Severinus, sed „sunt species.“

Cap. VI. In codd. mss post verba *καὶ τὸ ἧττον* addita leguntur verba: *οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο ἴδιον τῆς οὐσίας, τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι αὐτὴν τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον καὶ γὰρ τὸ πόσον οὐκ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον*, quae ab Ammonio in textu non reperta fuisse eo elucet, quod explicat cur Aristoteles hanc rem silentio praetermiserit. Etiam ab Arabe nostro haec verba in textu non reperta sunt. [a])

Plura hic addere exempla versionis nostrae cum Ammonii textu consensus, inutile videtur, quia semper infra in annotationibus ad eadem redeundum erit.

---

a) Ammonius haec habet. *Διὰ τί δὲ μὴ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἰδίων ἔλεγε πρὸς τῷ τέλει, οὐκ ἴδιον δὲ τοῦτο τῆς οὐσίας; ἔδειξε δὲ μικρῷ πρότερον, μήτε τῇ οὐσίᾳ, μήτε τῷ ποσῷ ὑπάρχειν τι ἐναντίον ἡμῖν κατέλειψε τοῦτο συναγαγεῖν, καὶ προσυπακοῦσαι, ὅτι οὐ μόνῃ οὐσίᾳ ὑπάρχει τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, ἀλλὰ καὶ τῷ ποσῷ.*

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0020

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΙ.

[c] Ὁμώνυμα λέγεται ὧν ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοὔνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος, οἷον ζῷον ὅ τε ἄνθρωπος καὶ τὸ γεγραμμένον. τούτων γὰρ ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοὔνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος· ἂν γάρ τις ἀποδιδῷ τί ἐστιν αὐτῶν ἑκατέρῳ τὸ ζῴῳ εἶναι, ἴδιον ἑκατέρου λόγον ἀποδώσει.[1]) συνώ- 5

De verbis κατὰ τοὔνομα et τῆς οὐσίας quae in hoc primo capite saepius reperiuntur, supra jam dictum est, nostrum ea cum Porphyrio in textum recepisse.

1) λόγον ἀποδώσει. cod. Mstus a Pacio collatus habet ἀποδῖδωσι, versio nostra وذلك ان موفيا ان وفى فى كل واحد منهما ما معنى انه حيوان كان القول الذى يوفى فى كل واحد منهما خاصّا له „Daturus enim si daret de unoquoque eorum quid significet quod sit vivum, verbum quod datur de unoquoque eorum proprium ei erit. Differt quidem paullulum haec versio a verbis graecis, apodosis enim, ἴδιον ἑκατέρου λόγον ἀποδώσει“ continetur verbis كان القول, ita ut verbum regens non sit يوفّى ut in graecis ἀποδώσει, sed كان (erit) quod in perfecto quidem positum significationem tamen habet temporis futuri. In correlativis enim enuntiationibus quae a particula إن incipiunt, futurum tempus non alio modo exprimi potest nisi verbo in perfecto posito. Verba الذى يوفّى enuntiationis attributivae,

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0021

1 νυμα δὲ λέγεται ὧν τό τε ὄνομα κοινὸν καὶ ὁ κατὰ τοὔνομα λόγος τῆς οὐσίας ὁ αὐτός, οἷον ζῷον ὅ τε ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς. ὁ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς κοινῷ ὀνόματι προσαγορεύεται ζῷον, [1]) καὶ ὁ λόγος δὲ τῆς οὐσίας ὁ αὐτός· ἐὰν γὰρ ἀποδιδῷ τις τὸν ἑκατέρου λόγον, τί ἐστιν αὐτῶν ἑκατέρῳ τὸ ζῴῳ εἶναι, τὸν αὐτὸν λόγον ἀποδώσει. παρώνυμα δὲ λέγεται ὅσα ἀπό τινος διαφέροντα τῇ πτώσει τὴν κατὰ τοὔνομα προσηγορίαν ἔχει, οἷον ἀπὸ τῆς γραμματικῆς ὁ γραμματικὸς καὶ ἀπὸ τῆς ἀνδρείας ὁ ἀνδρεῖος.

2 τῶν λεγομένων τὰ μὲν κατὰ συμπλοκὴν λέγεται, τὰ δ' ἄνευ συμπλοκῆς. τὰ μὲν οὖν κατὰ συμπλοκὴν [2]) οἷον ἄνθρωπος τρέχει, ἄνθρωπος νικᾷ· τὰ δ' ἄνευ συμπλοκῆς οἷον ἄνθρωπος, βοῦς, τρέχει, νικᾷ. [3])

---

vel ut grammatici dicunt صِلَة, loco sunt ad vocem قول, quae subnexa nomini verbo futurae significationis subjecto inservienti aliam quam futuri temporis significationem habere non possunt. Dubitatio igitur nulla est nostrum his verbis futurum ἀποδώσει exprimere voluisse.

1) „Ὁ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς κοινῷ ὀνόματι προσαγ.“ Antiqu. Τούτων γὰρ ἑκάτερον κοινῷ ὀνόματι προσαγορεύεται ζῷον. Arabs ante κοινῷ ex antecedentibus repetit verba ὅ τε ἄνθρωπος καὶ ὁ βοῦς — فان هذين اعنى الانسان والثور Nam uterque scilicet homo et bos.

2) Τὰ μὲν οὖν κατὰ συμπλοκήν, addit Arabs λεγόμενα. فالتى تقال بتاليف

3) οἷον ἄνθρωπος τρέχει, ἄνθρωπος νικᾷ — οἷον ἄνθρωπος, βοῦς, Arabs legit οἷον ἄνθρ. τρέχ. βοῦς νικᾷ كقولك الانسان يحضر الثور يغلب والتى بغير تاليف كقولك الانسان الثور. Verba الانسان et الثور in versione arabica articulum habent, ex quo tamen conjicere non licet, Arabem nostrum in exemplari suo graeco articulum legisse. Inservit enim articulus, quem grammatici لام للجنس appellant, ad indicandam totam speciem quae nomine quodam appelativo significatur.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0022

τῶν ὄντων τὰ μὲν καθ᾽ ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, ἐν ὑποκει- 2
μένῳ δὲ οὐδενί ἐστιν, οἷον ἄνθρωπος καθ᾽ ὑποκειμένου μὲν λέγεται
τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐδενί ἐστι· τὰ δὲ ἐν ὑπο-
κειμένῳ μέν ἐστι, [1]) καθ᾽ ὑποκειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται (ἐν ὑπο-
κειμένῳ δὲ λέγω, ὁ ἔν τινι μὴ ὡς μέρος ὑπάρχον ἀδύνατον χωρὶς 5
εἶναι τοῦ ἐν ᾧ ἐστίν), οἷον ἡ τὶς γραμματικὴ ἐν ὑποκειμένῳ μέν
ἐστι τῇ ψυχῇ, καθ᾽ ὑποκειμένου δ᾽ οὐδενὸς λέγεται, καὶ τὸ τὶ λευ-
κὸν [2]) ἐν ὑποκειμένῳ μὲν τῷ σώματί ἐστιν (ἅπαν γὰρ χρῶμα ἐν

---

1) οἷον ὁ ἄνθρωπος καθ᾽ ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐδενί ἐστιν. Arabs legit οἷον ὁ ἄνθρωπος μὲν λέγεται κατὰ τοῦ τινος ἀνθρώπου ἐν ὑπ. δ. ἐστίν. كقولك الانسان فقد يقال على انسان ما وليس البتة فى موضوع ما, nisi forte exciderunt verba: اى على موضوع post يقال inserenda.

2) καὶ τὸ τὶ λευκόν. Arabs legit καὶ τὸ τὶ λευκόν وبياض ما. καὶ τουτὶ τὸ λευκόν quod antiqui legunt arabice vertendum fuerat وهذا البياض. Pronomen ما ab arabicis grammaticis ما خاصّة appellatum, personam vel rem, cui adjungitur, incertam ponit, ut latinum quid, graecum τι nostrum *irgend*, *irgend etwas*, *irgend ein*. Eodem modo paullo superius verba ἡ τὶς γραμματική noster vertit نحو ما et verba quae sequuntur ὁ τὶς ἄνθρωπος ἢ ὁ τὶς ἵππος, ubi nonnulli legunt καὶ ὁ τὶς ἵππος, انسان ما او فرس ما et ita fere semper ubi in graecis τὶς vel τὶ articulo adjungitur. In codice Msto hoc loco et infra saepius legitur الانسان ما cum praefixo articulo, quem noster fortasse retinuit, ut ad verbum omnia quae in graecis leguntur exprimeret. Quum tamen in eo minime sibi constans sit et hic articuli usus arabicae linguae omnino repugnet, articulum et hoc loco et ubicunque haec verba iterum recurrunt, delendum censeo. Saepius autem noster ad graecum τὶς cum praecedenti articulo exprimendum hoc pronomine ما non utitur, sed solo nomine, sine articulo posito, quod eandem fere vim habet, nisi quod speciem in universum significet, nullo ad numerum rerum, quae eo

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0023

2 σώματι), καθ' ὑποκειμένου δὲ οὐδενὸς λέγεται· τὰ δὲ καθ' ὑποκειμένου τε λέγεται καὶ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν, οἷον ἡ ἐπιστήμη ἐν ὑποκειμένῳ μέν ἐστι τῇ ψυχῇ, καθ' ὑποκειμένου δὲ λέγεται τῆς γραμματικῆς· τὰ δὲ οὔτ' ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν οὔτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς 5 λέγεται, οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος καὶ ὁ τὶς ἵππος· οὐδὲν γὰρ τῶν τοιούτων οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν οὔτε καθ' ὑποκειμένου λέγεται. ἁπλῶς δὲ τὰ ἄτομα καὶ ἓν ἀριθμῷ κατ' οὐδενὸς ὑποκειμένου λέγεται, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ ἔνια οὐδὲν κωλύει εἶναι·[1]) ἡ γάρ τις γραμματικὴ[2]) τῶν ἐν ὑποκειμένῳ μέν ἐστι, καθ' ὑποκειμένου 10 δὲ οὐδενὸς λέγεται.

3 ὅταν ἕτερον καθ' ἑτέρου κατηγορῆται ὡς καθ' ὑποκειμένου, ὅσα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου λέγεται, πάντα καὶ[3]) κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται, οἷον ἄνθρωπος κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου

---

significari possunt respectu, ita verba οὔτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται, vertit ولا يقال على موضوع et paullo inferius „ἡ γὰρ τὶς γραμματική“ فانّ كتابة, et saepius ita infra.

1) Ἐν ὑποκειμένῳ δὲ ἔνια οὐδὲν κωλύει εἶναι فليس مانع يمنع ان يكون بعضها موجودا فيه, ἐν αὐτῷ δὲ ἔνια etc. Pacius ex manu scripto suo notavit τούτων, ante ἔνια, quod utrum Arabs legerit an omiserit, ex voce بعضها cognosci non potest.

2) ἡ γάρ τις γραμματική, addit noster τῇ ψυχῇ, اى فى النفس quae ex loco antecedenti repetita videntur.

3) Ὅσα κατὰ τοῦ κατηγορουμένου λέγεται, πάντα καὶ etc. Pacius e codice suo manu scripto notavit λέγεται, πάντα καὶ etc. Ita quidem etiam Arabs legisse videtur qui haec verba ita vertit قيل كل ما يقال على المحمول على موضوع ايضا *omne* quod de praedicato dicitur, id etiam de subjecto dicitur. Quanquam id certe ex verbis arabicis non cognoscitur. Vix enim alio modo graecum ὅσα arabice exprimi potest nisi vocibus كل ما vel جميع ما cf. infra verba ὥστε ὅσαι τοῦ κατηγορουμένου etc.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0024

κατηγορεῖται, το δὲ ζῷον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου· οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται τὸ ζῷον· ὁ γάρ τις ἄνθρωπός καὶ ἄνθρωπός ἐστι καὶ ζῷον.

τῶν ἑτερογενῶν [1]) καὶ μὴ ὑπ' ἄλληλα τεταγμένων ἕτεραι τῷ εἴδει [2]) καὶ αἱ διαφοραί, οἷον ζῴου καὶ ἐπιστήμης· [3]) ζῴου μὲν γὰρ διαφοραὶ τό τε πεζὸν καὶ τὸ δίπουν καὶ τὸ πτηνὸν καὶ τὸ ἔνυδρον, ἐπιστήμης δὲ οὐδεμία τούτων· οὐ γὰρ διαφέρει ἐπιστήμη ἐπιστήμης τῷ δίπους εἶναι. τῶν δέ γε ὑπ' ἄλληλα γενῶν οὐδὲν κωλύει τὰς αὐτὰς διαφορὰς εἶναι· τὰ γὰρ ἐπάνω [4]) τῶν ὑπ' αὐτὰ γενῶν κατηγορεῖται, ὥστε ὅσαι τοῦ κατηγορουμένου διαφοραί εἰσι, τοσαῦται καὶ τοῦ ὑποκειμένου ἔσονται. [5])

---

1) *Τῶν ἑτερογενῶν*, ubi alii *ἑτέρων γενῶν* habent, Arabs vertit الاجناس المختلفة, diversorum generum (*τῶν ἑτέρων γενῶν*), ita etiam vetus interpres latinus (Venet. 1582) haec verba expressit.

2) *τῷ εἴδει.* Simplicius *σὺν τῷ εἴδει*, Arabs في النوع, legisse videtur *ἐν τῷ εἴδει.*

3) *οἷον ζῴου καὶ ἐπιστήμης* etc. absunt haec verba a versione arabica, quae ita habet من ذلك ان فصول الحيوان كقولك المشاء والطير وذو الرجلين والسابح وفصول العلم etc. „Hujusmodi (sunt) differentiae animalis, velut (ut dicis) pedestre et avis et bipes atque differentiae scientiae etc.“ Arabs haec verba ita legisse videtur: *οἷον ζῴου μὲν διαφοραὶ τό τε πεζὸν καὶ τὸ πτηνὸν καὶ τὸ δίπουν καὶ τὸ ἔνυδρον καὶ ἐπιστήμης διαφοραὶ* etc.

4) *τὰ γὰρ ἐπάνω* addit Arabs *διαφοραὶ* فان الفصول التى هى اعلى „nam differentiae quae superiores sunt ordine, praedicuntur de etc.

5) *ὥστε ὅσαι τοῦ κατηγορουμένου διαφοραί εἰσι, τοσαῦται καὶ τοῦ ὑποκειμένου ἔσονται*, حتى يكون جميع فصول الجنس المحمول هى باعيانها فصول الجنس الموضوع „ut sint omnes differentiae generis definiti eaedem etiam differentiae generis

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0025

4 τῶν κατὰ μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων ἕκαστον ἤτοι οὐσίαν σημαίνει ἢ ποσὸν ἢ ποιὸν ἢ πρός τι ἢ ποῦ ἢ ποτὲ ἢ κεῖσθαι ἢ 5 ἔχειν ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν. ἔστι δὲ οὐσία μὲν ὡς τύπῳ εἰπεῖν οἷον ἄνθρωπος, ἵππος· ποσὸν δὲ οἷον δίπηχυ, τρίπηχυ·[1] ποιὸν δὲ οἷον λευκόν, γραμματικόν· πρός τι δὲ οἷον διπλάσιον, ἥμισυ, μεῖζον·[2] ποῦ δὲ οἷον ἐν Λυκείῳ, ἐν ἀγορᾷ· ποτὲ δὲ οἷον ἐχθές, πέρυσιν· κεῖσθαι δὲ οἷον ἀνάκειται, κάθηται· ἔχειν δὲ οἷον ὑποδέ- 10 δεται, ὥπλισται. ποιεῖν δὲ οἷον τέμνει, καίει· πάσχειν δὲ οἷον τέμνεται, καίεται. ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων αὐτὸ μὲν καθ' αὑτὸ ἐν οὐδεμιᾷ καταφάσει λέγεται ἢ ἀποφάσει, τῇ δὲ πρὸς ἄλληλα τούτων συμπλοκῇ κατάφασις ἢ ἀπόφασις γίνεται.[3] ἅπασα γὰρ δοκεῖ κατάφασις καὶ ἀπόφασις ἤτοι ἀληθὴς ἢ ψευδὴς εἶναι· τῶν δὲ κατὰ 15 μηδεμίαν συμπλοκὴν λεγομένων οὐδὲν οὔτε ἀληθὲς οὔτε ψεῦδός ἐστιν, οἷον ἄνθρωπος, λευκόν, τρέχει, νικᾷ.

5 οὐσία δέ ἐστιν ἡ κυριώτατά τε καὶ πρώτως καὶ μάλιστα λεγομένη, ἢ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται μήτ' ἐν ὑποκειμένῳ τινί ἐστιν, οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος ἢ ὁ τὶς ἵππος.[4] δεύτεραι δὲ οὐ-

---

subjecti" legisse videtur ὥστε ὅσαι τοῦ κατηγορουμένου γένος διαφ. εισ. τοσ. κ. τοῦ ὑποκειμένου γένους διαφοραὶ ἔσονται.

1) τρίπηχυ, legit Arabs quae vox a quibusdam editionibus abest.

2) μεῖζον post ἥμισυ abest a versione arabica.

3) ἐν οὐδεμιᾷ καταφάσει λέγεται ἢ ἀποφάσει. — κατάφασις ἢ ἀπόφασις γίνεται. Fuerunt qui verba ἢ ἀποφάσει non legere vellent ut Ammonius ad h. l.: „τὰ πολλὰ τῶν βιβλίων καὶ δοκοῦντα καλῶς ἔχειν, οὐκ ἔχει τὸ „ἢ ἀποφάσει" ἀλλὰ μόνον τὸ „ἐν οὐδεμιᾷ καταφάσει λέγεται." Arabs haec verba retinuit — تحدث الموجبة والسالبة فلم تقل بايجاب ولا بسلب

4) ἢ ὁ τὶς ἵππος Arabs legit καὶ ὁ τὶς ἵππος وفرس ما.

σίαι λέγονται, ἐν οἷς εἴδεσιν [1]) αἱ πρώτως οὐσίαι λεγόμεναι ὑπάρχουσι, ταῦτά τε καὶ τὰ τῶν εἰδῶν τούτων γένη, οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος ἐν εἴδει μὲν ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ, [2]) γένος δὲ τοῦ εἴδους ἐστὶ τὸ ζῷον· [3]) δεύτεραι οὖν αὗται λέγονται οὐσίαι, οἷον ὅ τε ἄνθρωπος καὶ τὸ ζῷον. φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι τῶν καθ' ὑποκειμένου λεγομένων ἀναγκαῖον καὶ τοὔνομα καὶ τὸν λόγον κατηγορεῖσθαι τοῦ ὑποκειμένου, [4]) οἷον ὁ ἄνθρωπος καθ' ὑποκειμένου

---

1) λέγονται, ἐν οἷς εἴδεσιν etc. Casaubonus in margine notavit λέγονται τὰ εἴδη ἐν οἷς, versio arabica فهى الانواع التى فيها توجد الجواهر. cf. quae supra diximus de his verbis pag. 13.

2) οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος ἐν εἴδει μὲν ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ. A. مثال ذلك ان انسانا ما هو فى نوع اى فى الانسان, vocem ὑπάρχει quam aliis in locis arabico verbo وجد vertit, hoc quidem loco noster non expressit, sed quum ὑπάρχει hoc loco eandem fere significationem habeat quam verbum substantivum ἔστι, cui in lingua arabica pronomen tertiae personae respondet, non dubito quin etiam hoc loco ὑπάρχει legerit ac pronomine tertiae personae هو exprimere voluerit.

3) γένος δὲ τοῦ εἴδους ἐστὶ τὸ ζῷον. Ar. legisse videtur — τοῦ εἴδους τούτου وجنس هذا النوع etc. „genus autem hujus speciei“ etc.

4) ἀναγκαῖον καὶ τοὔνομα καὶ τὸν λόγον κατηγορεῖσθαι τοῦ ὑποκειμένου — فقد يجب ضرورة ان يحمل اسمها وقولها يقال على ذلك الموضوع „necesse est ut definiatur et nomen ejus et notio (λόγος) ejus, nimirum de subjecto illo.“ Legisse videtur ..... κατηγορεῖσθαι, [λέγω δὲ] κατὰ τοῦ ὑποκειμένου τούτου. Verbum يقال (dicitur) quod verto nimirum, saepius a nostro ita adhibetur ut conjunctioni inserviat, quum quae initito propositionis dicta erant, ob majorem perspicuitatem in fine repetantur, ut graecorum λέγω, nostrum, *ich meine nemlich*, et idem valet ac particula

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0027

λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, καὶ κατηγορεῖταί γε τοὔνομα [1])· τὸν γὰρ ἄνθρωπον τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορήσεις· [2]) καὶ ὁ λόγος δὲ ὁ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται· ὁ γάρ τις ἄνθρωπος καὶ ἄνθρωπός ἐστι καὶ ζῷον. ὥστε καὶ τοὔνομα καὶ ὁ λόγος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου κατηγορηθήσεται. [3]) τῶν δ' ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων ἐπὶ μὲν τῶν πλείστων οὔτε τοὔνομα οὔθ' ὁ λόγος κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου [4])· ἐπ' ἐνίων δὲ τοὔνομα μὲν οὐδὲν κωλύει κατηγορεῖσθαί ποτε τοῦ ὑποκειμένου, τὸν δὲ λόγον

ای quae iis verbis, quae hunc locum sequuntur eadem vi posita est, οἷον ἄνθρωπος καθ' ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, ومثال ذلك ان الانسان يقال على موضوع اى على انسان ما „velut homo dicitur de subjecto, *nimirum* de certo quodam homine“. Hoc loco etiam noster, ut supra, addit κατὰ ante τοῦ τινὸς ἀνθρώπου.

1) καὶ κατηγορεῖταί γε καὶ τοὔνομα, addit Arabs κατ' αὐτοῦ فاسمه يحمل عليه „et nomen ejus definitur de illo (scilicet subjecto).“

2) τὸν γὰρ ἄνθρωπον τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορήσεις. Retinuit Arabs particulam κατὰ, quam Bekkerus rejecit. Vertit enim noster: على انسان ما

3) ὥστε κατηγορηθήσεται. Pacius annotavit e msto suo κατηγορεῖται. Editio Hild. habet ῥηθήσεται, Arabs haud dubie legit κατηγορηθήσεται: vertit enim فيكون الاسم والقول يحملان

4) οὔτε τοὔνομα οὔθ' ὁ λόγος κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου لا يحمل على الموضوع لا اسمها ولا حدها „non definitur de subjecto neque nomen ejus, neque definitio ejus.“ Graecum vocabulum λόγος, quod alias arabico قول (verbum) reddidit, hoc loco vertit حدّ, (terminus, definitio). Legit autem etiam hoc loco κατὰ τοῦ ὑποκειμένου, ita etiam verba quae sequuntur κατηγορεῖσθαι ποτε τοῦ ὑποκ. et κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου legit κατὰ τοῦ ὑποκειμένου, semper vertens على الموضوع.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0028

ἀδύνατον, οἷον τὸ λευκὸν ἐν ὑποκειμένῳ ὂν τῷ σώματι κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου (λευκὸν γὰρ σῶμα λέγεται), ὁ δὲ λόγος ὁ τοῦ λευκοῦ [1]) οὐδέποτε κατὰ σώματος κατηγορηθήσεται. τὰ δ' ἄλλα πάντα ἤτοι καθ' ὑποκειμένων λέγεται τῶν πρώτων οὐσιῶν ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστίν. [2]) τοῦτο δὲ φανερὸν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα προχειριζομένων [3]) οἷον τὸ ζῷον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου κατηγορεῖται· οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται [4]) τὸ ζῷον· εἰ γὰρ κατὰ μηδενὸς τῶν τινῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ

---

1) ὁ δὲ λόγος ὁ τοῦ λευκοῦ قول الابيض. Legisse videtur ὁ δὲ λόγος τοῦ λευκοῦ, quam lectionem etiam Pacius e manuscripto suo notavit.

2) ἤτοι καθ' ὑποκειμένων λέγεται — ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστιν. Editt. Aldinn. et Hild. καθ' ὑποκειμένου et ἐν ὑποκειμένῳ, ita etiam infra, ubi haec verba repetuntur. Ammonius ἤτοι καθ' ὑποκειμένων— ἢ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστί. Arabs cum vulg. utroque in loco pluralem legit, وكل ما سواها فامّا ان يكون على موضوعات اى يقال على الجواهر الاول وامّا ان يكون فى موضوعات اى يقال فيها „Omnia autem quae praeter haec sunt, vel de subjectis sunt, id est, dicuntur de substantiis primariis, vel in subjectis sunt, id est dicuntur de illis (sc. substantiis primariis).“

3) τοῦτο δὲ φανερὸν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα προχειριζομένων. Arabs legisse videtur φαν. δ. τ. πρὸ τῶν καθ' ἕκαστα χειριζομένων وذلك ظاهر من قبل التصفّح للجزويات „atque hoc elucet *ante* disquisitionem singularum partium.“

4) Οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται addiderunt Bekkerus et alii, τὸ ζῷον. Arabs vertit فهو ايضا على انسان ما „idem igitur etiam de certo quodam homine.“ Pronomen tertiae personae هو respicit quidem in الحى (τὸ ζῶον) nec tamen conjicere licet nostrum verba τὸ ζῷον legisse; pronomen enim illud in sermone arabico nullo modo abesse potest. Abest autem a versione arabica

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0029

κατὰ ἀνθρώπου ὅλως. πάλιν τὸ χρῶμα ἐν σώματι· οὐκοῦν καὶ ἐν τινὶ σώματι ὅλως. ὥστε τὰ ἄλλα πάντα ἤτοι καθ' ὑποκειμένων λέγεται τῶν πρώτων οὐσιῶν ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστίν. μὴ οὐσῶν οὖν τῶν πρώτων οὐσιῶν ἀδύνατον τῶν ἄλλων τι εἶναι. [1])

τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν μᾶλλον οὐσία τὸ εἶδος τοῦ γένους· ἔγγιον γὰρ τῆς πρώτης οὐσίας ἐστίν. ἐὰν γὰρ ἀποδιδῷ τις τὴν πρώτην οὐσίαν τί ἐστι, γνωριμώτερον καὶ οἰκειότερον ἀποδώσει [2]) τὸ εἶδος ἀποδιδοὺς ἤπερ τὸ γένος, οἷον τὸν τινὰ ἄνθρωπον ἀποδι-

---

κατηγορηθήσεται. Qua re opinor nostrum haec verba ita legisse, οἷον τὸ ζῷον κατὰ τοῦ τινος ἀνθρώπου κατηγορεῖται, οὐκοῦν καὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ τινος ἀνθρώπου.

1) τῶν ἄλλων τι εἶναι. Addit Arabs verba πάντα γὰρ τὰ ἄλλα etc. quae in editione Sylburgiana jam uncinis inclusa leguntur, a recentioribus autem rejecta sunt وذلك ان كل ما سواها فاما أن يكون على موضوعات اى يقال عليها واما فى موضوعات اى يقال فيها.

2) Γνωριμώτερον καὶ οἰκειότερον ἀποδώσει etc. edd. Aldd. aliaeque veteres habent ἀποδοίη. Nostrum cum vulg. ἀποδώσει legisse ex duobus praeteritis particulam إن sequentibus apparet. cf. quae supra annotavimus ad Cp. I. In versione arabica haec verba ita leguntur: انّ موفّيا ان وفى الجوهر الاول ما هو كان اعطاؤه النوع اشدّ ملآمة وابين فى الدلالة عليه من اعطائه الجنس i. e. Nam explicaturus aliquis quum explicare vellet substantiam primariam, quid ea sit, explicatio ejus τὸ species (i. e. quod sit species) fortior erit ad concordantiam et evidentior in monstrando, quam explicatio ejus τὸ genus (i. e. quod sit genus). اعطآء nom. actionis IV. rad عطا dare, actionem dandi et donandi significat et idem valet ac توفية n. a. II. rad وفى, integer fuit, completus fuit, II. prorsus totumque dedit. Saepius noster graecum ἀποδοῦναι his verbis arabicis vertit, quae apud alios scriptores arabicos semper dandi significationem habent, nusquam autem explicandi;

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0030

δοὺς γνωριμώτερον ἂν ἀποδοίη ἄνθρωπον ἢ ζῷον ἀποδιδούς· τὸ μὲν γὰρ ἴδιον μᾶλλον τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, τὸ δὲ κοινότερον. καὶ τὸ τὶ δένδρον ἀποδιδοὺς [1]) γνωριμώτερον ἀποδώσει δένδρον ἀποδιδοὺς ἢ φυτόν. ἔτι αἱ πρῶται οὐσίαι διὰ τὸ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὑποκεῖσθαι καὶ πάντα τὰ ἄλλα κατὰ τούτων κατηγορεῖσθαι ἢ ἐν αὐταῖς εἶναι διὰ τοῦτο μάλιστα οὐσίαι λέγονται. [2]) ὡς δέ γε αἱ πρῶται οὐσία πρὸς τὰ ἄλλα πάντα [3]) ἔχουσιν, οὕτω καὶ τὸ εἶδος πρὸς τὸ γένος ἔχει. ὑπόκειται γὰρ τὸ εἶδος τῷ γένει· τὰ μὲν γὰρ γένη κατὰ τῶν εἰδῶν κατηγορεῖται, τὰ δὲ εἴδη κατὰ τῶν γενῶν οὐκ ἀντιστρέφει. ὥστε καὶ ἐκ τούτων τὸ εἶδος τοῦ γένους μᾶλλον οὐσία. [4]) αὐτῶν δὲ τῶν εἰδῶν ὅσα [5]) μή ἐστι γένη, οὐδὲν μᾶλλον ἕτε-

---

primariam verbi graeci significationum magis reddere studens quam sententiam.

1) *δένδρον ἀποδιδοὺς γνωριμώτερον ἀποδώσει*, Pacius, Casaubonus et alii, post *γνωριμώτερον* addunt *καὶ οἰκειότερον*, quae verba Arabs non habet.

2) *διὰ τοῦτο μάλιστα οὐσίαι λέγονται*, vocem *πρῶται*, quam nonnullae editiones post *οὐσίαι* habent, etiam Arabs omisit.

3) *πάντα* in editionibus quibusdam uncinis inclusum legitur, abfuit enim tum ab edd. Aldd. tum a cod. msto a Pacio collato, Arabs tamen legit hanc vocem vertens سائر الامور كلها.

4) *ὥστε καὶ ἐκ τούτων τὸ εἶδος τοῦ γένους μᾶλλον οὐσία* vertit Arabs فيجب من ذلك ايضا ان النوع اولى واحق بان يوصف جوهرا من الجنس „ita ut vel hinc appareat speciem magis describendam esse substantiam, (ita ut sit substantia)“. Verba بان يوصف in graecis exemplaribus non leguntur. Probabile est nostrum post *οὐσία* addidisse *λέγεται*, vel *κατηγορεῖται*.

5) *Αὐτῶν δὲ τῶν εἰδῶν ὅσα* etc. *αὐτῶν* noster non expressit.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0031

ρον ἑτέρου οὐσία ἐστίν· οὐδὲν γὰρ οἰκειότερον ἀποδώσεις [1]) κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου τὸν ἄνθρωπον ἀποδιδοὺς ἢ κατὰ τοῦ τινὸς ἵππου τὸν ἵππον. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν [2]) οὐδὲν μᾶλλον ἕτερον ἑτέρου οὐσία ἐστίν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ὁ τὶς ἄνθρωπος οὐσία ἢ ὁ τὶς βοῦς.

εἰκότως δὲ μετὰ τὰς πρώτας οὐσίας μόνα τῶν ἄλλων τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη δεύτεραι οὐσίαι λέγονται· μόνα γὰρ δηλοῖ τὴν πρώτην οὐσίαν τῶν κατηγορουμένων. τὸν γάρ τινα ἄνθρωπον ἐὰν ἀποδιδῷ τις τί ἐστι, τὸ μὲν εἶδος ἢ τὸ γένος ἀποδιδοὺς οἰκείως ἀποδώσει καὶ γνωριμώτερον ποιήσει ἄνθρωπον ἢ ζῷον ἀποδιδούς [3])· τῶν δ'

---

1) ἀποδώσεις alii legunt ἀποδώσει, noster secundam personam legit ut ex suffixo secundae personae توفيتك elucet, ان كان ليس توفيتك فى انسان ما „etenim non est explicatio tua de certo quodam homine“.

2) ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν πρώτων οὐσιῶν. Casaubonus et alii ἐπὶ τῶν πρώτων. Arabs وكذلك ليس الواحد من الجواهر الاول اولى من الآخر بان يوصف جوهرا „ita etiam non est una substantiarum primariarum magis (digna) quam alia, quae substantia dicatur.“ Praepositio مِنْ, non graecae praepositioni ἐπί respondet, sed genitivum partitivum potius exprimit vel ut grammatici arabici dicunt, partitioni (تبعيض) inservit, quam ob rem من للتبعيض eam appellant. Legisse tamen noster videtur ἑτέρου οὐσία λέγεται, non οὐσία ἐστί: vertit enim بان يوصف „ut describatur.“ Et paullo inferius verba οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ὁ τὶς ἄνθρωπος οὐσία ἢ ὁ τὶς βοῦς, quae a nonnullis leguntur οὐδὲν γ. μ. ὁ τ. ἀ. οὐσία ἐστιν ἢ ὁ τὶς βοῦς, noster legit οὐδ. γ. μ. ὁ τ. ἀ. οὐσία λέγεται (بان يوصف جوهرا) ἢ ὁ τὶς ἵππος (او فرس ما).

3) καὶ γνωριμώτερον ποιήσει ἄνθρωπον ἢ ζῷον ἀποδιδούς. Haec verba quorum auctoritas a Buhlio in dubitationem vocatur, in editionibus quibusdam uncinis inclusa leguntur. Arabs ea vertit واذا وفاه بانه انسان كان ذلك ابين فى الدلالة عليه من

ἄλλων [1]) ὅ τι ἂν ἀποδιδῷ τις, ἀλλοτρίως ἔσται ἀποδεδωκώς, οἷον λευκὸν ἢ τρέχει ἢ ὁτιοῦν τῶν τοιούτων ἀποδιδούς. ὥστε εἰκότως τῶν ἄλλων ταῦτα μόνα [2]) οὐσίαι λέγονται. ἔτι αἱ πρῶται οὐσίαι διὰ τὸ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ὑποκεῖσθαι [3]) κυριώτατα [4]) οὐσίαι λέγονται. ὡς δέ γε αἱ πρῶται οὐσίαι πρὸς τὰ ἄλλα πάντα ἔχουσιν, [5]) οὕτω τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη [6]) τῶν πρώτων οὐσιῶν πρὸς τὰ λοιπὰ πάντα ἔχει· κατὰ τούτων γὰρ πάντα τὰ λοιπὰ κατηγορεῖται. τὸν

توفيته بانه حيّ „Et quum hominem eum esse explicaverit, evidentius id erit in monstrando in eum, quam explicatio ejus quod sit animal.“

1) τῶν δὲ ἄλλων — ἀποδεδωκώς, addunt nonnulli πάντων post ἄλλων, quod tamen jam Boëthius non expressit neque Arabs noster, qui vertit وان وفاه بشي مما سوى ذلك اىّ شيء كان كانت توفيته له غريبة مستنكرة „at vero sin explicaverit re aliqua praeter haec (quidcunque vero ceterorum in medium attuleris) explicatio hujus rei aliena erit et absurda.“ مستنكرة „absurda“ quod Arabs addit, in graecis exemplaribus non legitur.

2) δεύτεραι, quod nonnulli post μόνα inserunt. Arabs non legit.

3) καὶ τὰ ἄλλα πάντα κατὰ τούτων κατηγορεῖσθαι ἢ ἐν αὐταῖς εἶναι — quae verba Bekkerus post ὑποκεῖσθαι rejecit, Arabs legit, ita vertens وسائر الامور كلها محمولة عليها او موجودة فيها „et (quia) ceterae res omnes iis attribuuntur, vel in iis insunt“.

4) κυριώτατα Arabs legisse videtur μάλιστα, vertit enim اولى واحقّ ut supra μάλιστα et μᾶλλον. κυριώτατα autem aliis in locis ubi occurrit vertere solet على — بالتحقق — اول بالتحقيق التحقيق

5) ὡς δὲ — πρὸς τὰ ἄλλα πάντα ἔχουσιν. Arabs πάντα non legisse videtur, vertit سائر الامور „res ceterae,“ omissa voce كلها. cf. autem infra τὰ λοιπὰ πάντα سائرالامور الاخر كلها.

6) τὰ εἴδη καὶ τὰ γένη, retinuit etiam Arabs hunc ordinem verborum. ed. Basil habet τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0033

γάρ τινα ἄνθρωπον ἐρεῖς γραμματικόν· οὐκοῦν καὶ ἄνθρωπον καὶ ζῷον γραμματικὸν ἐρεῖς. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. [1])

κοινὸν δὲ κατὰ πάσης οὐσίας τὸ μὴ ἐν ὑποκειμένῳ εἶναι. ἡ μὲν γὰρ πρώτη οὐσία οὔτε ἐν ὑποκειμένῳ ἐστὶν οὔτε καθ' ὑποκειμένου λέγεται· τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν φανερὸν μὲν καὶ οὕτως ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐν ὑποκειμένῳ. ὁ γὰρ ἄνθρωπος καθ' ὑποκειμένου μὲν τοῦ τινὸς ἀνθρώπου λέγεται, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐκ ἔστιν· [2]) οὐ γὰρ ἐν τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ ὁ ἄνθρωπός ἐστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ζῷον καθ' ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ τινὸς ἀνθρώπου, [3]) οὐκ ἔστι δὲ τὸ ζῷον ἐν τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ. ἔτι δὲ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ ὄντων τὸ μὲν ὄνομα οὐδὲν κωλύει κατηγορεῖσθαί ποτε τοῦ ὑποκειμένου, [4]) τὸν δὲ λόγον ἀδύνατον. [5]) τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν κατηγορεῖται καὶ ὁ λόγος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοὔνομα· [6]) τὸν

---

1) ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, Arabs legit τῶν ἄλλων τοιούτων, وكذلك تجرى الامور فى سايَر ما اشبهه

2) ὁ γὰρ ἄνθρωπος καθ' ὑποκειμένου μὲν τοῦτινὸς ἀνθρώπουλέγεται, ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐκ ἔστιν addit Arabs اى فيه i. e. scilicet in eo (homine). Respicit enim pronomen tertiae personae (فيه) in انسان ما ut ipse noster indicavit signis et in utraque voci positis فان الانسان يقال على موضوع اى على انسان ما وليس هو فى موضوع اى فيه.

3) τοῦ τινὸς ἀνθρώπου. ar. اى على انسان ما, κατὰ τοῦ τ. ἀ.

4) ποτε τοῦ ὑποκειμένου. ar. على موضوع καθ' ὑποκειμένου.

5) τὸν δὲ λόγον ἀδύνατον, addit Arabs verba الى ان يحمل عليه. Legit fortasse ἀδύνατον κατηγορεῖσθαι κατ' αὐτοῦ, magis tamen probabile videtur verba الى ان etc. explicationis et perspicuitatis causa ab eo addita esse.

6) κατηγορεῖται καὶ ὁ λόγος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοὔνομα — Pacius ex msto suo in margine notavit κατηγορεῖται τοὔνομα καὶ ὁ λό-

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0034

γὰρ τοῦ ἀνθρώπου λόγον κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορήσεις, καὶ τὸν τοῦ ζῴου ὡσαύτως.[1]) ὥστε οὐκ ἂν εἴη ἡ οὐσία τῶν ἐν ὑποκειμένῳ. οὐκ ἴδιον δὲ τοῦτο τῆς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ ἡ διαφορὰ τῶν μὴ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν. τὸ γὰρ πεζὸν καὶ τὸ δίπουν καθ' ὑποκειμένου μὲν λέγεται τοῦ ἀνθρώπου[2]) ἐν ὑποκειμένῳ δὲ οὐκ ἔστιν· οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ τὸ δίπουν ἢ τὸ πεζόν.[3]) καὶ ὁ λόγος δὲ κατηγορεῖται ὁ τῆς διαφορᾶς, καθ' οὗ ἂν λέγηται ἡ διαφορά, οἷον εἰ τὸ πεζὸν κατὰ τοῦ ἀνθρώπου λέγεται, καὶ ὁ λόγος ὁ τοῦ πεζοῦ κατηγορηθήσεται τοῦ ἀνθρώπου[4]). πεζὸν γάρ ἐστιν ὁ ἄνθρωπος. μὴ ταραττέτω δὲ ἡμᾶς τὰ μέρη τῶν οὐσιῶν ὡς ἐν ὑποκειμένοις ὄντα τοῖς ὅλοις, μή ποτε ἀναγκασθῶμεν οὐκ οὐσίας

γος κατὰ τοῦ ὑποκειμένου. Arabs ordinem verborum ab editionibus probatum καὶ ὁ λόγος — καὶ τοὔνομα retinuit فانه يحمل على الموضوع قولها واسمها

1) καὶ τὸν τοῦ ζῴου ὡσαύτως, Arabs omissa voce ὡσαύτως verba καὶ τὸν τοῦ ζῴου λόγον وقول الحىّ cum antecedentibus conjungit.

2) τοῦ ἀνθρώπου ita etiam Arabs اى على الانسان alii habent τοῦ τινὸς ἀνθρ. Particula اى nihil est nisi conjunctio expletiva ab Arabe interprete addita.

3) οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ τὸ δίπουν, ἢ τὸ πεζόν. وذلك ان ذا الرجلين ليس هو فى الانسان ولا الماشى. Ex verbis arabicis cognosci non potest num legerit οὐδὲ γάρ, an cum aliis οὐ γάρ. Legit autem οὐδὲ τὸ πεζόν, cum edd. vulgg. nec ἢ τὸ πεζόν quod Pacius in textu Ammonii commentario interposito invenerat, neque οὐδὲ γὰρ ἐν ὑποκειμένῳ τῷ ἀνθρ. quam lectionem habet editio Isingriana.

4) οἷον εἰ τὸ πεζὸν κατὰ τοῦ ἀνθρ. λέγεται, καὶ ὁ λόγος ὁ τοῦ πεζοῦ κατηγορηθήσεται τοῦ ἀνθρώπου. مثال ذلك ان المشا ان كان يقال على الانسان فان قول المشا محمول على الانسان

αὐτὰ φάσκειν εἶναι· οὐ γὰρ οὕτω τὰ ἐν ὑποκειμένῳ ἐλέγετο τὰ ὡς μέρη ὑπάρχοντα ἔν τινι. [1])

ὑπάρχει δὲ ταῖς οὐσίαις καὶ ταῖς διαφοραῖς τὸ πάντα συνωνύμως ἀπ' αὐτῶν λέγεσθαι. πᾶσαι γὰρ αἱ ἀπ' αὐτῶν κατηγορίαι ἤτοι κατὰ τῶν ἀτόμων κατηγοροῦνται ἢ κατὰ τῶν εἰδῶν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς πρώτης οὐσίας [2]) οὐδεμία ἐστὶ κατηγορία· κατ' οὐδενὸς γὰρ ὑποκειμένου λέγεται· τῶν δὲ δευτέρων οὐσιῶν τὸ μὲν εἶδος κατὰ τοῦ ἀτόμου κατηγορεῖται, τὸ δὲ γένος καὶ κατὰ τοῦ εἴδους καὶ κατὰ τοῦ ἀτόμου. [3]) ὡσαυτως δὲ καὶ αἱ διαφοραὶ κατὰ τῶν

---

legit ὁ τοῦ πεζοῦ κατηγορεῖται, nam participium (محمول) apodosin formans ad protasin a particula إنْ dependentem praesens tempus definit. τοῦ ἀνθρώπου legisse videtur κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

1) οὐ γὰρ οὕτω τὰ ἐν ὑποκειμένῳ ἐλέγετο τὰ ὡς μέρη ὑπάρχοντα ἔν τινι. Versio antiqua (Venet. 1482) „quae tanquam partes insunt", quam secutus Buhlius τὰ ὡς μέρη in textum recepit, ut ante eum jam edd. Aldd. et Hild. fecerant. Alii autem, qui Pacium secuti sunt, Sylburg. et Casaubonus legunt ὡς τὰ μέρη. Arabs neque hanc neque illam lectionem ante oculos habuit, sed ὡς μέρη, sublato articulo et ut videtur, τὸ ἐν ὑποκειμένῳ et ὡς μέρος. لانّه لم يكن قول ما يقال فى موضوع على هذا الطريق على انه فى شىء كجزء منه „quoniam non est definitio (قول λόγος) ejus quod dicitur in subjecto, eo modo ut sit in re aliqua veluti pars ejus" vel, si vocabulum قول in primaria sua significatione accipere placet „quoniam id quod dicitur in subjecto, non eo modo dicitur ut sit in re aliqua veluti pars ejus" ὑπάρχοντα autem, quod verbi substantivi vim habet, Arabs non expressit.

2) ἀπὸ τῆς πρώτης οὐσίας, Ar. من الجواهر الأُوَل ἀπὸ τῶν πρώτων οὐσιῶν.

3) τὸ δὲ γένος καὶ κατὰ τοῦ εἴδους καὶ κατὰ τοῦ ἀτόμου ita etiam Arabs singularem legit. والجنس على النوع وعلى الشخص Vett. habent τῶν εἰδῶν — τῶν ἀτόμων.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0036

εἰδῶν καὶ κατὰ τῶν ἀτόμων κατηγοροῦνται. καὶ τὸν λόγον δὲ ἐπιδέχονται αἱ πρῶται οὐσίαι τὸν τῶν εἰδῶν καὶ τὸν τῶν γενῶν, καὶ τὸ εἶδος δὲ τὸν τοῦ γένους. [1]) ὅσα γὰρ κατὰ τοῦ κατηγαρουμένου λέγεται, πάντα καὶ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου ῥηθήσεται. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν τῶν διαφορῶν λόγον [2]) ἐπιδέχεται τὰ εἴδη καὶ τὰ ἄτομα. συνώνυμα δέ γε ἦν ὧν καὶ τοὔνομα κοινὸν καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός, ὥστε πάντα τὰ ἀπὸ τῶν οὐσιῶν καὶ τὰ ἀπὸ τῶν διαφορῶν συνωνύμως λέγεται.

πᾶσα δὲ οὐσία δοκεῖ τόδε τι σημαίνειν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν πρώτων οὐσιῶν ἀναμφισβήτητον καὶ ἀληθές [3]) ἐστιν ὅτι τόδε τι σημαίνει· ἄτομον γὰρ καὶ ἓν ἀριθμῷ τὸ δηλούμενόν ἐστιν· ἐπὶ δὲ τῶν δευτέρων οὐσιῶν φαίνεται μὲν ὁμοίως τῷ σχήματι τῆς προσηγορίας τόδε τι σημαίνειν, ὅταν εἴπῃ ἄνθρωπον ἢ ζῷον, [4]) οὐ μὴν ἀληθές γε, [5]) ἀλλὰ μᾶλλον ποιόν τι σημαίνει· οὐ γὰρ ἕν ἐστι τὸ ὑποκείμενον ὥσπερ ἡ πρώτη οὐσία, ἀλλὰ κατὰ πολλῶν ὁ ἄνθρωπος λέγεται καὶ τὸ ζῷον. οὐχ ἁπλῶς δὲ ποιόν τι σημαίνει, ὥσπερ τὸ λευκόν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο σημαίνει τὸ λευκὸν ἀλλ᾽ ἢ ποιόν. τὸ δὲ εἶδος καὶ τὸ γένος περὶ οὐσίαν τὸ ποιὸν ἀφορίζει· ποιὰν γάρ τινα

---

1) καὶ τὸ εἶδος δὲ τὸν τοῦ γένους Ar. والنوع يقبل قول جنسه καὶ τὸ εἶδος τὸν τοῦ αὐτοῦ γένους λόγον ἐπιδέχεται.

2) τῶν διαφορῶν λόγον. Ar. قول فصولها τῶν διαφορῶν αὐτῶν λόγον.

3) ἀναμφισβήτητον καὶ ἀληθές. Arabs haec verba inverso ordine legit ἀληθὲς καὶ ἀναμφ.

4) ὅταν εἴπῃ ἄνθρωπον ἢ ζῷον, alii ὁτ. εἴπ. ἄνθρωπον ἢ ζῷον Arabs كقولك الانسان الحيون ὅταν εἴπῃ ὁ ἄνθρωπος, τὸ ζῶον vel ἄνθρ. ζῶον, articulum enim generis (للجنس) graeci non habent. Omisit autem Arabs conjunctionem ἢ.

5) οὐ μήν ἀληθές وليس ذلك حقا legisse videtur οὐ μ. γ. ἀληθὲς τοῦτο.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0037

οὐσίαν σημαίνει.[1]) ἐπὶ πλεῖον δὲ τῷ γένει ἢ τῷ εἴδει τὸν ἀφορισμὸν ποιεῖται· ὁ γὰρ ζῷον εἰπὼν ἐπὶ πλεῖον περιλαμβάνει ἢ ὁ τὸν ἄνθρωπον.

ὑπάρχει δὲ ταῖς οὐσίαις καὶ τὸ μηδὲν αὐταῖς ἐναντίον εἶναι. τῇ γὰρ πρώτῃ οὐσίᾳ τί ἂν εἴη ἐναντίον, οἷον τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ ἢ τῷ τινὶ ζῴῳ; οὐδὲν γάρ ἐστιν ἐναντίον. οὐδέ γε τῷ ἀνθρώπῳ ἢ τῷ ζῴῳ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον.[2])οὐκ ἴδιον δὲ τοῦτο τῆς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ ἐπ᾽ ἄλλων πολλῶν, οἷον ἐπὶ τοῦ ποσοῦ· τῷ γὰρ διπήχει ἢ τριπήχει[3]) οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, οὐδὲ γε τοῖς δέκα, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδενί, εἰ μή τις τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ φαίη ἐναντίον εἶναι ἢ τὸ μέγα τῷ μικρῷ. τῶν δὲ ἀφωρισμένων ποσῶν οὐδὲν οὐδενὶ ἐναντίον ἐστίν.[4])

δοκεῖ δὲ ἡ οὐσία μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον. λέγω δὲ οὐχ ὅτι οὐσία οὐσίας οὐκ ἔστι μᾶλλον οὐσία καὶ ἧττον οὐ-

---

1) ποιὰν γάρ τινα οὐσίαν σημαίνει. Ar. انهما انما يدلان على جوهر ثانى ما δευτέραν γὰρ μόνον τινὰ οὐσίαν σημαίνει.

2) τῇ γὰρ πρώτῃ οὐσίᾳ τί ἂν εἴη ἐναντίον, οἷον τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ ἢ τῷ τινὶ ζῴῳ; οὐδὲν γάρ ἐστιν ἐναντίον οὐδὲ γε τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ τῷ ζῴῳ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον. Arabs: فماذا ايضا الجوهر الاول كانسان ما فانه لا مضاد له وللانسان ايضا ولا للحيوان مضاد τῇ γὰρ πρώτῃ οὐσίᾳ, οἷον τῷ τινὶ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἔστιν ἐναντίον, οὐδέ γε τῷ ἀνθρώπῳ οὐδὲ τῷ ζῴῳ ἐναντίον ἐστίν.

3) ἢ τριπήχει, absunt haec verba a versione arabica.

4) τῶν δὲ ἀφωρισμένων ποσῶν οὐδὲν οὐδενὶ ἐναντίον ἐστίν, Arabs لكن الكم المنفصل لا مضاد له τῷ δὲ ἀφωρισμένῳ ποσῷ οὐκ ἔστιν ἐναντίον, quod tamen pro certo ex verbis arabicis cognosci non potest; nam كم indeclinabile est et pluralem formam non admittit. Fortasse etiam legit τῷ δὲ διωρισμένῳ ποσῷ etc. Probabile enim videtur, nostrum, si legisset ἀφωρισμένω arabico potius vocabulo مقرور usum fuisse, ut supra, ad explicanda verba graeca ἀφορισμός et ἀφορίζειν arabicis utitur اقرار et قرر.

σία [1]) (τοῦτο μὲν γὰρ εἴρηται ὅτι ἔστιν), ἀλλ' ὅτι ἑκάστη οὐσια τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἧττον. [2])οἷον εἰ ἔστιν αὐτὴ ἡ οὐσία [3]) ἄνθρωπος, οὐκ ἔσται μᾶλλον καὶ ἧττον ἄνθρωπος, οὔτε αὐτὸς ἑαυτοῦ οὔτε ἕτερος ἑτέρου· οὐ γάρ ἐστιν ἕτερος ἑτέρου μᾶλλον ἄνθρωπος, ὥσπερ τὸ λευκὸν ἕτερον ἑτέρου μᾶλλόν ἐστι καὶ ἧττον λευκόν, [4]) καὶ καλὸν ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον καλὸν καὶ ἧττον λέγεται. καὶ αὐτὸ δὲ αὑτοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον λέγεται, οἷον τὸ σῶμα λευκὸν ὂν μᾶλλον λευκὸν εἶναι λέγεται νῦν ἢ πρότερον, καὶ θερμὸν ὂν μᾶλλον θερμὸν καὶ ἧττον λέγεται. ἡ δέ γε οὐσία οὐδὲν μᾶλλον καὶ ἧττον λέγεται· οὐδὲ γὰρ ἄνθρωπος μᾶλλον νῦν ἄνθρωπος ἢ πρότερον λέγεται, οὐδέ γε τῶν ἄλλων οὐδέν, ὅσα ἐστὶν οὐσίαι. ὥστε οὐκ ἂν ἐπιδέχοιτο ἡ οὐσία τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον. [5])

---

1) λέγω δὲ οὐχ ὅτι οὐσίας οὐκ ἔστι μᾶλλον οὐσία καὶ ἧττον οὐσία. Ar. ولست اقول انه ليس جوهر باكثر من جوهر فى انه جوهر legisse videtur, λέγω δὲ οὐχ ὅτι οὐσία οὐσίας οὐκ ἔστι μᾶλλον οὐσία, absunt verba καὶ ἧττον.

2) ἀλλ' ὅτι ἑκάστη οὐσία τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, οὐ λέγεται μᾶλλον καὶ ἧττον. Ar. ἀλλὰ λέγω ὅτι لكنى اقول ان etc. verba ἑκάστη οὐσία τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, vertit ما هو فى جوهر جوهر „quod in substantia est substantia“, quae verba arabica sensum quidem exprimunt verborum graecorum, omisit tamen noster vocem ἑκάστη, quae arabico vocabulo كل vertenda erat.

3) αὐτὴ ἡ οὐσία. Ar. هذا الجوهر fort. leg. αὕτη alii ἡ αὐτὴ οὐσία.

4) καὶ ἧττον λευκόν. Absunt verba καὶ ἧττον a versione arabica, itemque absunt haec verba in iis quae sequuntur μᾶλλον καὶ ἧττον καλόν, ubi Arabs tantum μᾶλλον καλόν.

5) Quae in Pacii Msto. addita sunt „οὐκ ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο ἴδιον τῆς οὐσίας τὸ μὴ ἐπιδέχεσθαι αὐτὴν τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον· καὶ γὰρ τὸ ποσὸν οὐκ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, in arabica versione non leguntur.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0039

μάλιστα δὲ ἴδιον τῆς οὐσίας δοκεῖ εἶναι τὸ ταὐτὸν καὶ ἓν ἀριθμῷ ὂν τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικόν, οἷον ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐκ ἂν ἔχοι τις τὸ τοιοῦτο προενεγκεῖν, ὅσα μή εἰσιν οὐσίαι, ὃ ἓν ἀριθμῷ ὂν τῶν ἐναντίων δεκτικόν ἐστιν, [1]) οἷον τὸ χρῶμα, ὅ ἐστιν ἓν καὶ ταὐτὸν τῷ ἀριθμῷ, οὐκ ἔσται λευκὸν [2]) καὶ μέλαν, οὐδ' ἡ αὐτὴ πρᾶξις καὶ μία τῷ ἀριθμῷ οὐκ ἔσται φαύλη καὶ σπουδαία· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ὅσα μή εἰσιν οὐσίαι. ἡ δέ γε οὐσία ἓν καὶ ταὐτὸν ἀριθμῷ ὂν δεκτικὸν τῶν ἐναντίων ἐστίν, οἷον ὁ τὶς ἄνθρωπος, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὤν, ὁτὲ μὲν λευκὸς ὁτὲ δὲ μέλας γίνεται, [3]) καὶ θερμὸς καὶ ψυχρός, καὶ φαῦλος καὶ σπουδαῖος. ἐπὶ δὲ

---

1) οἷον ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐκ ἂν ἔχοι τις τὸ τοιοῦτον προενεγκεῖν, ὅσα μή εἰσιν οὐσίαι, ὃ ἓν ἀριθμῷ ὂν τῶν ἐναντίων δεκτικόν ἐστιν. والدليل على ذلك انه لن يقدر احد ان ياتي بشيء مما ليس هو جوهر الواحد منه بالعدد قابل للمتضادات „Argumentum autem hujus rei id est, quod nemo potest afferre aliquid eorum quae non sunt substantia; quod quidem numero unum, contraria admittit.“ Omisit Arabs verba ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων, neque expressit verba τὸ τοιοῦτον. Legit autem ὅσα μή εἰσιν οὐσία, ut omnes veteres editiones habent, quam lectionem etiam in commatio sequenti, ubi haec verba repetuntur, retinuit: οἷον, contra consuetudinem الدليل على ذلك vertit, quod sensum bene exprimit.

2) οὐκ ἔσται λευκόν. Arabs habet لن يكون ابيض „non erit album.“ Particula لن, a grammaticis تأكيد نفي الحال „negatio futuri energica“ appellata, semper negat rem futuram, et sequenti aoristo futuri facit significationem. Legisse igitur videtur οὐκ ἔσται. Praesens enim tempus οὐκ ἐστι, quod nonnulli habent, arabice reddendum erat ما هو ابيض. Eâdem particulâ negativâ لن in verbis etiam quae sequuntur usus est; quam ob causam conjicio eum legisse οὐδὲ ἡ αὐτὴ πρᾶξις — οὐκ ἔσται φαυλὴ καὶ σπουδαία.

3) ὅτε μὲν λευκὸς ὅτε δὲ μέλας γίνεται, Arabs vertit يكون ابيض

τῶν ἄλλων οὐδενὸς φαίνεται τὸ τοιοῦτον, [1]) εἰ μή τις ἐνίσταιτο τὸν λόγον καὶ τὴν δόξαν φάσκων τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικά. [2]) ὁ γὰρ αὐτὸς λόγος ἀληθὴς καὶ ψευδὴς εἶναι δοκεῖ, οἷον εἰ ἀληθὴς εἴη ὁ λόγος τὸ καθῆσθαί τινα, ἀναστάντος αὐτοῦ ὁ αὐτὸς οὗτος λόγος ψευδὴς ἔσται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς δόξης· εἰ γάρ τις ἀληθῶς δοξάζοι τὸ καθῆσθαί τινα, ἀναστάντος αὐτοῦ ψευδῶς δοξάσει, τὴν αὐτὴν ἔχων περὶ αὐτοῦ δόξαν· εἰ δέ τις καὶ τοῦτο παραδέχοιτο, ἀλλὰ τῷ γε τρόπῳ διαφέρει. [3]) τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν αὐτὰ μεταβάλλοντα δεκτικὰ τῶν ἐναντίων ἐστί· ψυχρὸν γὰρ ἐκ θερμοῦ γενόμενον μετέβαλεν (ἠλλοίωται γάρ) [4]) καὶ μέλαν

حينا واسود حينا „mox albus mox niger erit.“ Legit fortasse .... μέλας ἔσται.

1) ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐδενὸς φαίνεται τὸ τοιοῦτον. Ar. ولن يوجد ما يجرى هذا المجرى فى شى مما سوى الجوهر اصلا „nullo modo autem tale quid invenietur in re ulla praeter substantiam.“ Sententiam quidem exprimit haec versio, sed ad verbum minime graecis respondet. Legisse potius videtur ἐπὶ δὲ τῆς οὐσίας οὐδὲν τῶν τοιούτων ὑπάρχει.

2) τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικά. Arabs مما يجرى هذا المجرى τῶν τοιούτων εἶναι δεκτικά.

3) εἰ δέ τις καὶ τοῦτο παραδέχοιτο, ἀλλὰ τῷ γε τρόπῳ διαφέρει, فنقول ان الانسان وان اعترف بذلك فان من الجنسَيْن اختلافا in margine emendatum legitur من الجهتَيْن اختلافا Verba τῷ γε τρόπῳ Arabs pro duali habuit, ita ut sententia versionis arabicae haec sit „Dicimus autem, quod si quis etiam hoc concederet, ab utroque tamen modo (ab utraque tamen parte) diversitas erit.

4) ψυχρὸν γὰρ ἐκ θερμοῦ γενόμενον μετέβαλεν (ἠλλοίωται γάρ) καὶ μέλαν ἐκ λευκοῦ, καὶ σπουδαῖον ἐκ φαύλου. Dissentiunt editores, qua ratione haec verba distinguenda sint, et de lectione verborum μετέ-

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0041

ἐκ λευκοῦ καὶ σπουδαῖον ἐκ φαύλου. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον αὐτῶν μεταβολὴν δεχόμενον τῶν ἐναντίων δεκτικόν ἐστιν. ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ δόξα αὐτὰ μὲν ἀκίνητα πάντῃ πάντως διαμένει [1]), τοῦ δὲ πράγματος κινουμένου τὸ ἐναντίον περὶ αὐτὰ γίνεται· ὁ μὲν γὰρ λόγος διαμένει ὁ αὐτὸς τὸ καθῆσθαί τινα, τοῦ δὲ πράγματος κινηθέντος ὁτὲ μὲν ἀληθὴς ὁτὲ δὲ ψευδὴς λέγεται. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. ὥστε τῷ τρόπῳ γε ἴδιον ἂν εἴη τῆς οὐσίας τὸ κατὰ τὴν ἑαυτῆς μεταβολὴν δεκτικὴν τῶν ἐναντίων εἶναι. εἰ δέ τις καὶ ταῦτα παραδέχοιτο, τὸν λόγον καὶ τὴν δόξαν [2]) δεκτικὰ τῶν ἐναντίων εἶναι, οὐκ ἔστιν ἀληθὲς τοῦτο. ὁ γὰρ λόγος καὶ ἡ δόξα οὐ τῷ αὐτὰ δέχεσθαί τι τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὰ λέγε-

---

βαλεν et ἠλλοίωται. Edd. Aldd. legunt ἠλλοιοῦται γὰρ καὶ μέλαν ἐκ λευκοῦ. Sylb. et Hild. ἐκ θερμοῦ γενόμενον μετέβαλεν· ἠλλοίωται γὰρ καὶ μέλαν etc. Isingr. ἐκ θερμοῦ γενόμενον μετέβαλεν· ἠλλοίωτο γὰρ καὶ μέλαν. etc. Pacius et Casaubonus, ἐκ θερμοῦ γινόμενον, μεταβάλλει· ἀλλοιοῦται γὰρ μέλαν etc. Arabs لان الشى اذا كان حارا فصار باردا فقد تغير واذا كان ابيض فصار اسود واذا كان مذموما فصار محمودا „quia res, quae calida erat et frigida facta est, mutata est, et quae erat alba et facta est nigra, et quae erat mala, et facta est honesta.“ Praeteritum cui praecedit particula قد, actionem indicat praeteritam et finitam. Verbis igitur فقد تغيّر aoristum μετέβαλεν exprimere voluisse videtur. Verba autem ἠλλοίωται γὰρ a versione arabica absunt.

1) ἀκίνητα πάντῃ πάντως διαμένει, verba, πάντῃ πάντως, quae alii rejecerunt, etiam Arabs expressit, ثابتان غير زائلين لا بنحو من الانحا ولا بوجه من الوجوه „manent immutatae, omni modo atque omni ratione.“ (ad verbum: manent se non mutantes, neque ullo modo, neque ulla ratione.)

2) τὸν λόγον καὶ τὴν δόξαν, Arabs inverso ordine haec verba legit τὴν δόξαν καὶ τὸν λόγον.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0042

ται, ἀλλὰ τῷ περὶ ἕτερόν τι τὸ πάθος γεγενῆσθαι. τῷ γὰρ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἢ μὴ εἶναι, τούτῳ καὶ ὁ λόγος ἀληθὴς ἢ ψευδὴς εἶναι λέγεται, οὐ τῷ αὐτὸς δεκτικὸς εἶναι τῶν ἐναντίων. ἁπλῶς γὰρ οὐθὲν ὑπ᾽ οὐδενὸς οὔτε ὁ λόγος κινεῖται οὔτε ἡ δόξα, ὥστε οὐκ ἂν εἴη δεκτικὰ τῶν ἐναντίων μηδενὸς ἐν αὐτοῖς γινομένου πάθους. [1]) ἡ δέ γε οὐσία τῷ αὐτὴ τὰ ἐναντία δέχεσθαι, τούτῳ δεκτικὴ τῶν ἐναντίων εἶναι λέγεται· νόσον γὰρ καὶ ὑγίειαν δέχεται, καὶ λευκότητα καὶ μελανίαν· καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων αὐτὴ δεχομένη τῶν ἐναντίων εἶναι δεκτικὴ λέγεται. ὥστε ἴδιον ἂν οὐσίας εἴη τὸ ταὐτὸν καὶ ἓν ἀριθμῷ ὂν δεκτικὸν εἶναι τῶν ἐναντίων κατὰ τὴν ἑαυτῆς μεταβολήν. περὶ μὲν οὖν οὐσίας τοσαῦτα εἰρήσθω. [2])

τοῦ δὲ ποσοῦ τὸ μέν ἐστι διωρισμένον, τὸ δὲ συνεχές, καὶ τὸ μὲν ἐκ θέσιν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων συνέστηκε, τὸ δε οὐκ ἐξ ἐχόντων θέσιν. ἔστι δὲ διωρισμένον μὲν οἷον ἀριθμὸς [3]) καὶ λόγος, συνεχὲς δὲ οἷον γραμμὴ ἐπιφάνεια σῶμα, ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα χρόνος καὶ τόπος. [4]) τῶν μὲν γὰρ τοῦ ἀριθμοῦ μο- 6

---

1) μηδενὸς ἐν αὐτοῖς γινομένου πάθους. Vocem ἐναντίου, quae in editionibus quibusdam post μηδενός uncinis inclusa legitur, Arabs legit at non legit πάθους. Arabs haec verba ita expressit ان كان ليس يحدث فيهما ضد اصلا i. e. „quum nullum in ipsis contrarium exstet.“

2) Addit Arabs in fine hujus capitis verba وقد ينبغى الان ان يتبع ذلك القول فى الكم. „Nunc autem jam necesse est ut ad illud sequatur verbum de quanto.“

3) οἷον ἀριθμὸς مثلا هو العدد. οἷον, quod et hoc loco et paullo inferius (οἷον πέντε, مثال ذلك الخمسه) a Msto. Pacii abfuit, Arabs utroque in loco legit.

4) ἔτι δὲ παρὰ ταῦτα χρόνος καὶ τόπος. وايضا مما يطيف بهذه الزمان والمكان „porro etiam quae circum ea sunt, tempus et locus.“ παρὰ c. acc. arabice reddi potest ما سوا ذلك i. e. id quod praeter hoc est. Verba autem ما يطيف بهذه significant,

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0043

ρίων οὐδείς ἐστι κοινὸς ὅρος, πρὸς ὃν συνάπτει τὰ μόρια αὐτοῦ, οἷον τὰ πέντε εἰ ἔστι τῶν δέκα μόριον [1]), πρὸς οὐδένα κοινὸν ὅρον συνάπτει τὰ πέντε καὶ τὰ πέντε, [2]) ἀλλὰ διώρισται· καὶ τὰ τρία γε καὶ τὰ ἑπτὰ πρὸς οὐδένα κοινὸν ὅρον συνάπτει· οὐδ' ὅλως ἂν ἔχοις ἐπ' ἀριθμοῦ κοινὸν ὅρον λαβεῖν τῶν μορίων, ἀλλ' ἀεὶ διώρισται· [3]) ὥστε ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν διωρισμένων ἐστίν. ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λόγος [4]) τῶν διωρισμένων ἐστίν. ὅτι μὲν γὰρ ποσόν ἐστιν ὁ λόγος, φανερόν· καταμετρεῖται γὰρ συλλαβῇ βραχείᾳ καὶ μακρᾷ. [5]) λέγω δὲ αὐτὸν τὸν μετὰ φωνῆς λόγον γιγνόμενον. [6]) πρὸς

---

id quod illud ambit, id quod circum est. Haud dubie noster legit ἔτι δὲ τὰ περὶ ταῦτα.

1) τῶν δέκα μόριον. اذ هى جزء من. Legit etiam noster μόριον cum edd. Aldd. et Hild., alii habent μόρια.

2) τὰ πέντε καὶ τὰ πέντε. الخمسة منها بالخمسة „quinque eorum cum quinque conjungitur.“ منها αὐτῶν, quod noster ante καὶ legit, referendum est ad praecedens عشرة. Praepositio ب autem cum antecedenti verbo تتصل conjungenda est et copulae locum obtinet, vel ut grammatici dicunt, societatem (مصاحبة) indicat, quam ob rem a grammaticis با للمصاحبة appellatur.

3) ἀλλ' ἀεὶ διώρισται. Ita etiam Arabs لكنها دايما منفصلة alii ἀλλὰ διώρισται.

4) ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λόγος τῶν διωρισμένων ἐστίν. وكذلك ايضا القول هو من المنفصلة, legit etiam Arabs, τῶν διωρισμένων ἐστίν, quae verba in textu Ammonii commentario interjecto leguntur, et a Buhlio in textum recepta sunt.

5) συλλαβῇ βραχείᾳ καὶ μακρᾷ. Arabs συλλ. μακρᾷ καὶ βραχείᾳ.

6) λέγω δὲ αὐτὸν τὸν μετὰ φωνῆς λόγον γιγνόμενον. Arabs وانما اعنى ذلك القول الذى يخرج بالصوت legit λέγω δὲ τὸν μετὰ φωνῆς λογ. Legit fortasse noster αὐτόν, quod tamen pro demonstrativo accipiens pronomine demonstrativo ذلك reddidit. Saepius enim pronomina personalia cum demonstrativis confundit.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0044

οὐδένα γὰρ κοινὸν ὅρον αὐτοῦ τὰ μόρια συνάπτει· οὐ γὰρ ἔστι κοινὸς ὅρος πρὸς ὃν αἱ συλλαβαὶ συνάπτουσιν, ἀλλ᾽ ἑκάστη διώρισται αὐτὴ καθ᾽ αὑτήν. ἡ δὲ γραμμὴ συνεχής ἐστιν· ἔστι γὰρ λαβεῖν κοινὸν ὅρον πρὸς ὃν τὰ μόρια αὐτῆς συνάπτει, στιγμήν, [1]) καὶ τῆς ἐπιφανείας γραμμήν· τὰ γὰρ τοῦ ἐπιπέδου μόρια πρός τινα κοινὸν ὅρον συνάπτει. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ σώματος ἔχοις ἂν λαβεῖν κοινὸν ὅρον [2]), γραμμὴν ἢ ἐπιφάνειαν, πρὸς ἃ τὰ τοῦ σώματος μόρια συνάπτει. ἔστι δὲ καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος τῶν τοιούτων· ὁ γὰρ νῦν χρόνος συνάπτει πρὸς τὸν παρεληλυθότα καὶ τὸν μέλλοντα. πάλιν ὁ τόπος τῶν συνεχῶν ἐστί· τόπον γάρ τινα τὰ τοῦ σώματος μόρια κατέχει, ἃ πρός τινα κοινὸν ὅρον συνάπτει· οὐκοῦν καὶ τὰ τοῦ τόπου μόρια, ἃ κατέχει ἕκαστον τῶν τοῦ σώματος μορίων, πρὸς τὸν αὐτὸν ὅρον συνάπτει πρὸς ὃν καὶ τὰ τοῦ σώματος μόρια. ὥστε συνεχὴς ἂν εἴη καὶ ὁ τόπος· πρὸς γὰρ ἕνα κοινὸν ὅρον αὐτοῦ τὰ μόρια συνάπτει.

ἔτι δὲ τὰ μὲν ἐκ θέσιν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα τῶν ἐν αὐτοῖς μορίων συνέστηκε, τὰ δὲ οὐκ ἐξ ἐχόντων θέσιν, οἷον τὰ μὲν τῆς γραμμῆς μόρια θέσιν ἔχει πρὸς ἄλληλα· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν κεῖταί που, καὶ ἔχοις ἂν διαλαβεῖν καὶ ἀποδοῦναι [3]) ὅπου ἕκαστον κεῖται ἐν τῷ ἐπιπέδῳ καὶ πρὸς ποῖον μόριον τῶν λοιπῶν συνάπτει. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ τοῦ ἐπιπέδου μόρια θέσιν ἔχει τινά· ὁμοίως γὰρ ἂν ἀποδοθείη ἕκαστον οὗ κεῖται, καὶ ποῖα συνάπτει πρὸς ἄλληλα. καὶ τὰ τοῦ στερεοῦ δὲ ὡσαύτως, καὶ τὰ τοῦ τόπου. ἐπὶ

---

1) στιγμήν. كالنقطة legit fortasse ὡς στιγμὴν vel ὡς τὴν στιγμήν.

2) ἔχοις ἂν λαβεῖν κοινὸν ὅρον قد تقدر ان تاخذ حدّ مشترك addunt nonnulli, καὶ ἀποδοῦναι, quod tamen etiam Arabs ignorat.

3) καὶ ἔχοις ἂν διαλαβεῖν καὶ ἀποδοῦναι. Arabs καὶ ἐχ. ἂν ἀποδοῦναι καὶ διαλαβεῖν.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0045

δέ γε τοῦ ἀριθμοῦ οὐκ ἂν ἔχοι τις ἐπιδεῖξαι [1]) ὡς τὰ μόρια αὐτοῦ θέσιν τινὰ ἔχει πρὸς ἄλληλα ἢ κεῖταί που, ἢ ποιά γε πρὸς ἄλληλα συνάπτει τῶν μορίων. οὐδὲ τὰ τοῦ χρόνου· ὑπομένει γὰρ οὐδὲν τῶν τοῦ χρόνου μορίων· ὃ δὲ μή ἐστιν ὑπομένον, πῶς ἂν τοῦτο θέσιν τινὰ ἔχοι [2]); ἀλλὰ μᾶλλον τάξιν τινὰ εἴποις ἂν ἔχειν τῷ τὸ μὲν πρότερον εἶναι τοῦ χρόνου τὸ δ' ὕστερον. καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ δὲ ὡσαύτως τῷ τὸ ἓν πρότερον ἀριθμεῖσθαι τῶν δύο καὶ τὰ δύο τῶν τριῶν· καὶ οὕτω τάξιν τινὰ ἂν ἔχοι, θέσιν δὲ οὐ πάνυ λάβοις ἄν. καὶ ὁ λόγος δὲ ὡσαύτως· οὐδὲν γὰρ ὑπομένει τῶν μορίων αὐτοῦ [3]), ἀλλ' εἴρηται [4]) τε καὶ οὐκ ἔστιν ἔτι τοῦτο λαβεῖν,

---

1) ἐπιδεῖξαι. edd. Aldd. et Basil. ἀποδεῖξαι, Pacius et Casaub. ἐπιβλέψαι, ita etiam vetus latin. perspicere. Ar. ان يرى فيه. Sed ex his verbis arabicis cognosci non potest quam lectionem noster in exemplari suo habuerit, nam et يَرى perspiciet legi potest, et يُرى monstrabit.

2) ὃ δὲ μή ἐστιν ὑπομένον, πῶς ἂν τοῦτο θέσιν τινὰ ἔχοι; وما لم يكن ثابتا فلا سبيل الى ان يكون له وضع „quod autem non est stabile id nullo modo situm habere potest.“ Non dubito nostrum eadem verba in exemplari suo legisse quae editiones exhibent, sed enunciatio negativa facilius ei videbatur quam interrogativa, quamquam hic enunciationis interrogativae usus ab arabico sermone minime abhorret, cujus infra exemplum legimus πῶς ἂν εἴη τούτῳ τὶ ἐναντίον; كيف يمكن ان يكون لهذا المضاد noster legisse videtur τὸ ἐναντίον.

3) οὐδὲν γὰρ ὑπομένει τῶν μορίων αὐτοῦ لانه لا ثبات لشى من اجزائه „quia non constantia est ulli ejus partium.“ Legisse videtur αὐτοῦ, quod a codicibus quibusdam abest.

4) ἀλλ' εἴρηται فانه اذا نطق به مضى „nam quum pronuntiata est, abiit. به superfluum videtur, non enim est in textu vocabulum ad quod referri possit, nisi forte ad اجزائه ita ut sit

ὥστε οὐκ ἂν εἴη θέσις τῶν μορίων αὐτοῦ, εἴγε μηδὲν ὑπομένει. τὰ μὲν οὖν ἐκ θέσιν ἐχόντων τῶν μορίων συνέστηκε, τὰ δὲ οὐκ ἐξ ἐχόντων θέσιν.

κυρίως δὲ ποσὰ ταῦτα μόνα [1]) λέγεται τὰ εἰρημένα, τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ συμβεβηκός. [2]) εἰς ταῦτα γὰρ ἀποβλέποντες καὶ τἆλλα ποσὰ λέγομεν, οἷον πολὺ τὸ λευκὸν λέγεται [3]) τῷ τὴν ἐπιφάνειαν πολλὴν εἶναι, καὶ ἡ πρᾶξις μακρὰ [4]) τῷ γε τὸν χρόνον πο-

---

sententia „quum pronuntiata est pars e partibus ejus.“ Fortasse legendum est إِذَا نُطِقَ قَدْ مَضَى.

1) ταῦτα μόνα λέγεται abest μόνα a Msto. a Pacio collato. Arabs μόνα legit eodemque modo expressit ut supra cp. 1. μόνον, فقط.

2) τὰ δὲ ἄλλα πάντα κατὰ συμβεβηκός واما كل ما سواها فبالعرض يقال ذلك فيها „quod autem attinet omnia quae praeter haec sunt, casu fortuito tantum id de iis dicitur.“ Verba يقال ذلك فيها „id de iis dicitur“ in graecis non leguntur, neque nostrum in exemplari suo λέγεται vel tale quid post συμβεβηκός legisse opinor. Addita potius ab eo haec verba videntur ad majorem perspicuitatem propositionis arabicae, quae his verbis omissis vix intelligi potest.

3) πολὺ τὸ λευκὸν λέγεται انا نقول فى البياض انه ماد كثير „dicimus de albedine quod sit extendens multum“ i. e. album expansum dicimus. Legisse videtur πολὺ τὸ λευκὸν λέγομεν. πολὺ autem circumscribit verbis ماد كثير, vix enim dici potest البياض كثير, albedo multa, vel magna est, ut graece dicitur τὸ λευκὸν πολύ.

4) καὶ ἡ πρᾶξις μακρά. ونقول فى العمل انه طويل „et dicimus de labore quod sit longus“ verba ونقول فى „et dicimus de“ quae in graecis non leguntur, addita sunt ab Arabe ad conjungenda verba العمل etc. cum antecedentibus.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0047

λὴν εἶναι, καὶ ἡ κίνησις πολλή. οὐ γὰρ καθ' αὑτὸ ἕκαστον τούτων ποσὸν λέγεται. οἷον ἐὰν ἀποδιδῷ τις πόση τις ἡ πρᾶξίς ἐστι, τῷ χρόνῳ ὁριεῖ, ἐνιαυσιαίαν ἢ οὕτω πως ἀποδιδούς. καὶ τὸ λευκὸν ποσόν τι ἀποδιδοὺς τῇ ἐπιφανείᾳ ὁριεῖ· ὅση γὰρ ἂν ἡ ἐπιφάνεια ᾖ, τοσοῦτον καὶ τὸ λευκὸν φήσειεν ἂν εἶναι. ὥστε μόνα κυρίως καὶ καθ' αὑτὰ ποσὰ λέγεται τὰ εἰρημένα,[1]) τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν καθ' αὑτό[2]), ἀλλ' εἰ ἄρα, κατὰ συμβεβηκός.

ἔτι τῷ ποσῷ οὐδέν ἐστιν ἐναντίον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἀφωρισμένων φανερὸν ὅτι οὐδέν ἐστιν ἐναντίον, οἷον τῷ διπήχει ἢ τριπήχει[3]) ἢ τῇ ἐπιφανείᾳ ἢ τῶν τοιούτων τινί· οὐδὲν γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἐναντίον, εἰ μὴ ἄρα τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ φαίη τις εἶναι ἐναντίον ἢ τὸ μέγα τῷ μικρῷ. τούτων δὲ οὐδέν ἐστι ποσὸν ἀλλὰ μᾶλλον τῶν πρός τι· οὐδὲν γὰρ αὐτὸ καθ' αὑτὸ μέγα λέγεται ἢ μικρόν, ἀλλὰ τῷ πρὸς ἕτερον ἀναφέρεσθαι, οἷον ὄρος μὲν μικρὸν λέγεται, κέγχρος δὲ μεγάλη τῷ τὴν μὲν τῶν ὁμογενῶν μείζονα εἶναι, τὸ δὲ ἔλαττον τῶν ὁμογενῶν. οὐκοῦν πρὸς ἕτερον ἡ ἀναφορά, ἐπεὶ εἴγε καθ' αὑτὸ μικρὸν ἢ μέγα ἐλέγετο, οὐκ ἄν ποτε τὸ μὲν ὄρος μικρὸν ἐλέγετο, ἡ δὲ κέγχρος μεγάλη. πάλιν ἐν μὲν τῇ κώμῃ φαμὲν πολλοὺς ἀνθρώπους εἶναι, ἐν Ἀθήναις δὲ ὀλίγους πολλαπλασίους αὐτῶν

---

1) ὥστε μόνα κυρίως καὶ καθ' αὑτὰ ποσὰ λέγεται τὰ εἰρημένα. يقال لها بالتحقيق وبذاتها كم ita etiam noster legisse videtur, alii ὥστε μόνα κυρίως ποσὰ καθ' αὑτὰ λέγεται.

2) τῶν δὲ ἄλλων οὐδὲν καθ' αὑτό, addit Arabs ποσόν ἐστι. فليس منها شى هو بذاته كم

3) οἷον τῷ διπήχει ἢ τριπήχει etc. كانك قلت لذى الذراعين او لذى الثلث الاذرع „quemamodum dicis bicubito aut ei quod trium cubitorum“ etc. legisse videtur οἷον λέγεις τῷ διπήχει etc. vel quum قال etiam objectum suum proxime particulâ ل sibi conjungat, οἷον λέγεις τὸ δίπηχυ ἢ τὸ τρίπ. ἢ τὴν ἐπιφ. etc. quemadmodum dicis bicubitum vel id quod trium cubitorum est etc.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0048

ὄντας, καὶ ἐν μὲν τῇ οἰκίᾳ πολλούς, ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ ὀλίγους πολλῷ πλείους ὄντας. ἔτι τὸ μὲν δίπηχυ καὶ τρίπηχυ καὶ ἕκαστον τῶν τοιούτων ποσὸν σημαίνει, τὸ δὲ μέγα ἢ μικρὸν οὐ σημαίνει ποσὸν ἀλλὰ μᾶλλον πρός τι· πρὸς γὰρ ἕτερον θεωρεῖται [1]) τὸ μέγα καὶ τὸ μικρόν. ὥστε φανερὸν ὅτι ταῦτα τῶν πρός τί ἐστιν. ἔτι ἐάν τε τιθῇ τις ταῦτα ποσὰ εἶναι ἐάν τε μὴ τιθῇ, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἐναντίον οὐδέν· ὃ γὰρ μή ἐστιν αὐτὸ καθ' αὑτὸ λαβεῖν ἀλλὰ πρὸς ἕτερον ἀναφέρεται, πῶς ἂν φαίη τις τούτῳ τι ἐναντίον; [2]) ἔτι δὲ εἰ ἔσται τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν ἐναντία, συμβήσεται τὸ αὐτὸ ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεσθαι καὶ αὐτὰ ἑαυτοῖς εἶναι ἐναντία. συμβαίνει γάρ ποτε ἅμα τὸ αὐτὸ μέγα τε καὶ μικρὸν εἶναι· ἔστι γὰρ πρὸς μὲν τοῦτο μικρόν, πρὸς ἕτερον δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο μέγα. ὥστε τὸ αὐτὸ καὶ μέγα καὶ μικρὸν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἶναι συμβαίνει· ὥστε ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεσθαι. ἀλλ' οὐδὲν δοκεῖ ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεσθαι, οἷον ἐπὶ τῆς οὐσίας· δεκτικὴ μὲν τῶν ἐναντίων δοκεῖ εἶναι, ἀλλ' οὔτι [3]) γε ἅμα νοσεῖ καὶ ὑγιαίνει. ἀλλ' οὐδὲ λευκὸν καὶ μέλαν ἐστὶν ἅμα. ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν ἐστιν ὃ ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεται. [4]) καὶ αὐτὰ δ' ἑαυτοῖς συμβαίνει ἐναντία εἶναι. εἰ γάρ ἐστι τὸ μέγα τῷ μικρῷ ἐναντίον, τὸ δ' αὐτό

---

1) πρὸς γὰρ ἕτερον θεωρεῖται يقولون بالقياس الى شى آخر legit fortasse πρὸς γὰρ ἕτερον λέγεται τὸ μεγ. καὶ τὸ μικρ.

2) πῶς ἂν φαίη τις τούτῳ τι ἐναντίον. Arabs πῶς ἂν εἴη τούτῳ τὸ ἐναντίον. كيف يمكن ان يكون لهذا المضاد.

3) ἀλλ' οὔτιγε. Ita etiam noster الا انه لن يصح ويسقم معا ولا يكون ابيض واسود معا. Suffixum tertiae personae (انه) non referri potest nisi in جوهر οὐσία. Alii habent ἀλλ' οὔ τις.

4) οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν ἐστιν ὃ ἅμα τὰ ἐναντία ἐπιδέχεται. Arabs ولا شى من سائر الاشيآء البتة يقبل الضدين „neque ulla res in universum opposita accipit.“ Legisse videtur οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδὲν τὰ ἐν ἐπιδ.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0049

ἐστιν ἅμα μέγα καὶ μικρόν, αὐτὸ ἑαυτῷ εἴη ἂν ἐναντίον. ἀλλὰ τῶν ἀδυνάτων ἐστὶν αὐτὸ ἑαυτῷ εἶναί τι ἐναντίον. οὐκ ἔστιν ἄρα τὸ μέγα τῷ μικρῷ ἐναντίον, οὐδὲ τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ. ὥστε εἰ καὶ μὴ τῶν πρός τι ταῦτά τις ἐρεῖ ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ, οὐδὲν ἐναντίον ἕξει.

μάλιστα δὲ ἡ ἐναντιότης τοῦ ποσοῦ περὶ τὸν τόπον δοκεῖ ὑπάρχειν. τὸ γὰρ ἄνω τῷ κάτω ἐναντίον τιθέασι, [1]) τὴν πρὸς τὸ μέσον χώραν κάτω λέγοντες διὰ τὸ πλείστην τῷ μέσῳ [2]) διάστασιν πρὸς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου εἶναι. ἐοίκασι δὲ καὶ τὸν τῶν ἄλλων ἐναντίων ὁρισμὸν ἀπὸ τούτων ἐπιφέρειν· τὰ γὰρ πλεῖστον ἀλλήλων διεστηκότα τῶν ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐναντία ὁρίζονται.

οὐ δοκεῖ δὲ τὸ ποσὸν ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, οἷον τὸ δίπηχυ· οὐ γάρ ἐστιν ἕτερον ἑτέρου μᾶλλον δίπηχυ. [3]) οὐδ' ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ, οἷον τὰ τρία τῶν πέντε οὐδὲν μᾶλλον τὰ τρία, οὐδὲ τὰ πέντε τῶν τριῶν. οὐδὲ χρόνος ἕτερος ἑτέρου μᾶλλον χρόνος

---

1) τὸ γὰρ ἄνω τῷ κάτω ἐναντίον τιθέασι. Pacius notavit πρὸς τὸ κάτω. vet. Latin. „Sursum nam ad id, quod deorsum est, contrarium ponunt.“ Ar. المكان الاعلى يضعون انه مضاد للمكان الاسفل „Locum enim summum, ponunt quod contrarium sit loco infimo.“ Non dubito quin legerit τῷ κάτω, verba enim πρὸς τὸ κάτω arabice reddenda erant بالقياس الى المكان الاسفل.

2) τῷ μέσῳ sunt qui habent τοῦ μέσου. Simplicius ad h. l. διὸ καὶ αὐτὸς εἶπε, τῷ μέσῳ διάστασιν πλείστην εἶναι, etiam Pacius in Msto suo τῷ μέσῳ invenit. Ex versione arabica cognosci non potest quem casum noster legerit, vertit enim لان البعد بين الوسط وبين اطراف العالم ابعد البعد etc. „quia distantia inter medium et inter fines mundi longissima est.“

3) μᾶλλον δίπηχυ, verba καὶ ἧττον, quae ed. Isingr. post μᾶλλον habet, Arabs ignorat.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0050

εἶναι λέγεται. [1]) οὐδ' ἐπὶ τῶν εἰρημένων ὅλως οὐδενὸς τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον λέγεται. ὥστε καὶ τὸ ποσὸν οὐκ ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον.

ἴδιον δὲ μάλιστα τοῦ ποσοῦ τὸ ἴσον τε καὶ ἄνισον λέγεσθαι. ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων ποσῶν ἴσον τε καὶ ἄνισον λέγεται, [2]) οἷον σῶμα καὶ ἴσον καὶ ἄνισον λέγεται, καὶ χρόνος καὶ ἴσος καὶ ἄνισος. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ῥηθέντων ἕκαστον

---

1) οὐδ' ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ, οἷον τὰ τρία τῶν πέντε οὐδὲν μᾶλλον τὰ τρία οὐδὲ τὰ πέντε τῶν τριῶν — εἶναι λέγεται. Maxima de vera hujus loci lectione apud editores est dissensio. Pacius: οἷον τὰ τρία τῶν πέντε οὐδενὶ μᾶλλον τρία τῶν πέντε λέγεται, οὐδὲ τὰ τρία τῶν τρίων. Boëthius vertit „neque in numero, ut ternarius quinario, nihil enim magis tria dicentur, quam quinque, nec tria potius quam tria", quae versio a Pacii lectione non differt nisi quod post prius πέντε comma posuit et οὐδὲν γὰρ μᾶλλον legit. In textu Ammonii commentario interposito haec verba ita leguntur quemadmodum in edd. vulgg. οὐδὲν μᾶλλον πέντε ἢ τρία λέγεται, additis tamen in fine, verbis οὐδὲ τὰ τρία τῶν τριῶν. Arabs ita habet وكذلك فى العدد مثال ذلك الثلثة والخمسة فانه ليس يقال ان هذه خمسة باكثر مما هذه ثلثة او ان هذه ثلثة باكثر مما هذه ثلثة ولا يقال ايضا فى زمان انه زمان باكثر من غيره „Ita etiam res se habet in numero, exemplum sint tres et quinque, non enim dicitur haec magis quinque esse quam illa tres vel haec tres magis (tres esse) quam illa tres: neque porro dicitur de tempore tempus aliquod magis (tempus esse) quam aliud." Verba graeca ita legisse videtur: ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ· οἷον τὰ τρία καὶ τὰ πέντε· οὐ (οὐδὲ) γὰρ τὰ πέντε μᾶλλον τῶν τριῶν λέγεται, οὐδὲ τὰ τρία μᾶλλον τῶν τριῶν· οὐδὲ χρόνος ἕτερος ἑτέρου μᾶλλον χρόνος (εἶναι) λέγεται.

2) ἕκαστον γὰρ τῶν εἰρημένων ποσῶν ἴσον τε καὶ ἄνισον λέγεται. Absunt haec verba a versione arabica itemque absunt verba, καὶ ἀριθμὸς καὶ χρόνος ἴσος τε καὶ ἄνισος λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον ὅμοιά τε καὶ ἀνόμοια, et paullo inferius verba ἢ ἀνόμοιον.

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0051

ἴσον τε καὶ ἄνισον λέγεται. τῶν δὲ λοιπῶν ὅσα μή ἐστι ποσά, οὐ πάνυ ἂν δόξαι ἴσα τε καὶ ἄνισα λέγεσθαι, οἷον ἡ διάθεσις οὐ πάνυ ἴση τε καὶ ἄνισος λέγεται, ἀλλὰ μᾶλλον ὁμοία, καὶ τὸ λευκὸν ἴσον τε καὶ ἄνισον οὐ πάνυ, ἀλλ᾽ ὅμοιον. ὥστε τοῦ ποσοῦ μάλιστα ἂν εἴη ἴδιον τὸ ἴσον τε καὶ ἄνισον λέγεσθαι.

كتاب ارسطوطالس

المسمّى قاطيغوريا اى المقولات

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0053

كتاب ارسطوطالس المسمى قاطيغوريا اى المقولات

المتّفقة اسمآؤها يقال انّها التى الاسم فقط عامّ لها فامّا قول الجوهر الذى بحسب الاسم فمخالف ومثال ذلك الانسان والمصوّر حيوان فانّ هذين الاسم فقط عامّ لها فامّا قول الجوهر الذى بحسب الاسم فمخالف وذلك انّ موفّيا ان وفّى فى كلّ واحد منهما ما معنى انّه حيوان كان القول الذى يوفّى فى كلّ واحد منهما خاصّا له والمتواطئة اسمآؤها يقال انّها التى الاسم عامّ لها وقول الجوهر الذى بحسب الاسم واحد بعينه ايضا ومثال ذلك الانسان والثور حيوان فانّ هذين اعنى الانسان والثور يلقيان باسم عامّ اعنى حيوان وقول الجوهر واحد بعينه ايضا وذلك انّ موفّيا ان وفّى فى كل واحد منهما ما معنى انّه حيوان كان القول الذى يوفّى واحدا بعينه والمشتقة اسمآؤها يقال انها التى لها لقب شىء بحسب اسمه غير انها مخالفة فى التصريف ومثال ذلك الفصيح من الفصاحة والشجاع من الشجاعة

Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0055

التى تقال منها ما تقال بتأليف ومنها ما تقال بغير تأليف فالتى تقال بتأليف كقولك الانسان يحضر الثور يغلب والتى تقال بغير تأليف كقولك الانسان الثور يحضر يغلب الموجودات منها ما تقال على موضوع ما وليست البتّة فى موضوع ما كقولك الانسان فقد يقال على انسان ما وليس هو البتّة فى موضوع ما ومنها ما هى فى موضوع وليست تقال اصلا على موضوع ما واعنى بقولى فى موضوع الموجود فى شىء لا كجزء منه وليس يمكن ان يكون قوامه من غير الذى هو فيه ومثال ذلك نحو ما فانّه فى موضوع اى فى النفس [وليس] يقال اصلا على موضوع ما وبياض ما هو فى موضوع اى فى الجسم اذ كان كل لون فى جسم وليس يقال البتّة على موضوع ما ومنها ما تقال على موضوع وهى ايضا فى موضوع ومثال ذلك العلم فانّه فى موضوع اى فى النفس ويقال على موضوع اى على الكتابة ومنها ما ليست هى فى موضوع ولا تقال على موضوع ومثال ذلك انسان ما او فرس ما فانّه ليس شئ من ذلك وما جرى مجراه لا فى موضوع ولا يقال على موضوع وبالجملة الاشخاص والواحد بالعدد لا يقال على موضوع اصلا فامّا فى موضوع فليس مانع يمنع ان يكون بعضها موجودا فيه فانّ كتابة هى من التى فى موضوع اى فى النفس وليست تقال على موضوع اصلا ❋

متى حمل شىء على شىء حمل المحمول على الموضوع قيل كلّ ما يقال على المحمول على الموضوع ايضا مثال ذلك انّ الانسان يحمل على انسان ما ويحمل على الانسان الحيوان

فيجب ان يكون الحيوان على انسان ما ايضا محمولا فانّ انسانا ما هو انسان وهو حيوان الاجناس المختلفة التى ليس بعضها مرتبا تحت بعض فانّ فصولها ايضا فى النوع مختلفة من ذلك ان فصول الحيوان كقولك المشاء والطير وذو الرجلين والسابح وفصول العلم ليست اشياء من هذه فانه ليس مخالف علم علما بانه ذو رجلين فامّا الاجناس التى بعضها تحت بعض فليس مانع يمنع من ان يكون فصول بعضها فصول بعض باعيانها فانّ الفصول التى هى اعلى تحمل على الاجناس التى تحتها حتى يكون جميع فصول الجنس المحمول هى باعيانها فصول الجنس الموضوع ❋

كل واحد من التى تقال بغير تأليف اصلا فقد يدلّ امّا على جوهر وامّا على كمّ وامّا على كيف وامّا على اضافة وامّا على اين وامّا على متى وامّا على موضوع وامّا على ان يكون له وامّا على يفعل وامّا على ينفعل فالجوهر على طريق المثال كقولك انسان فرس والكمّ كقولك ذو ذراعين ذو ثلث اذرع والكيف كقولك ابيض كاتب والاضافة كقولك ضعف نصف واين كقولك فى لوقيين فى السوق ومتّى كقولك امس عامّا اوّل وموضوع كقولك متّكى جالسا وان يكون له كقولك متّنعل مسلّح ويفعل كقولك يقطع يحرق وينفعل ينقطع يحترق وكلّ واحد من هذه التى ذكرت اذا قيل مفردا على حياله فلم تقل بايجاب ولا بسلب اصلا لكنّ بتأليف بعض هذه الى بعض تحدث الموجبة والسالبة وانّ كل موجبة او سالبة تظنّ انّها امّا صادقة وامّا كاذبة

والتى تقال بغير تأليف اصلا فليس منها شيء لا صادقا ولا كاذبا ومثال ذلك ابيض يحضر يظفر ❋

فى الجوهر

فامّا الجوهر الموصوف بانّه اوّل بالتحقيق والتقديم والتفضيل فهو الذى لا يقال على موضوع ما ولا هو فى موضوع ما ومثال ذلك انسان ما وفرس ما فامّا الموصوفة بانّها جواهر ثوان فهى الانواع التى فيها توجد الجواهر الموصوفة بانّها أوَل ومع هذه الاجناس هذه الانوع ايضا ومثال ذلك انّ انسانا ما هو فى نوع اى فى الانسان وجنس هذا النوع الحىّ فهذه الجواهر توصف بانّها ثوان كالانسان والحىّ وظاهر ممّا قيل ان التى تقال على موضوع فقد يجب ضرورة ان يحمل اسمها وقولها يقال على ذلك الموضوع ومثال ذلك ان الانسان يقال على موضوع اى على انسان ما فاسمه يحمل عليه فانّك تحمل الانسان على انسان ما وقول الانسان يحمل على انسان ما فانّ انسانا ما هو انسان وهو حىّ فيكون الاسم والقول يحملان على الموضوع فامّا التى فى موضوع ففى اكثرها لا يحمل على الموضوع لا اسمها ولا حدّها وفى بعضها ليس مانع يمنع من ان يحمل اسمها على الموضوع فامّا قولها فلا يمكن مثال ذلك انّ الابيض هو فى موضوع اى فى الجسم وهو يحمل على الموضوع وذلك ان الجسم قد يوصف بانّه ابيض

فامّا قول الابيض فليس يحمل فى حال من الاحوال على
الجسم وكل ما سواها فامّا ان يكون على موضوعات
اى يقال على الجواهر الأوّل وامّا ان يكون فى موضوعات
اى يقال فيها وذلك ظاهر من قبل التصفح للجزويات
مثال ذلك ان الحىّ يحمل على الانسان فهو ايضا على
انسان ما فانّه ان لم يكن ولا على واحد من اشخاص
الناس فليس هو ولا على انسان اصلا وايضا ان اللون
فى الجسم فهو ايضا فى جسم ما فانه ان لم يكن فى واحد
من الجزوية فليس هو ولا فى الجسم اصلا فيجب ان يكون
كل ما سواها امّا ان يكون على موضوعات اى يقال
على الجواهر الاول وامّا ان يكون فى موضوعات اى يقال
فيها فيجب اذا ان لم يكن الجواهر الاول الّا يكون سبيل
الى ان يوجد شىء من تلك الاخر وذلك ان كل ما
سواها فامّا ان يكون على موضوعات اى يقال عليها وامّا
فى موضوعات اى فيها والنوع من الجواهر الثانية اولى
بان يوصف جوهرا من الجنس لانّه اقرب من الجوهر الاول
وذلك ان موفّيا ان وفى الجوهر الاول ما هو كان اعطاؤه
النوع اشدّ ملآمة وابين فى الدلالة عليه من اعطائه
الجنس مثال ذلك انه ان وفّى انسانا ما ما هو كان اعطاؤه
انه انسان ابين فى الدلالة عليه من اعطائه انه حىّ
فانّ ذلك اخصّ بانسان ما وهذا اعمّ وان وفى شجرة ما
ما هى كان اعطاؤه انها شجرة ابين فى الدلالة عليها من
اعطائه انها نبت وايضا فانّ الجواهر الاول لمّا كانت
موضوعة لسائر الامور كلّها وسائر الامور كلّها محمولة عليها

او موجودة فيها فلذلك صارت اوّلى واحقّ بان توصف
جواهر وقياس الجواهر الاول عند سايرٔ الامور كلّها هو
قياس النوع عند الجنس اذ كان النوع موضوعا للجنس
لانّ الاجناس تحمل على الانواع وليس ينعكس الانواع
على الاجناس فيجب من ذلك ايضا ان النوع اولى واحقّ
بان يوصف جوهرا من الجنس وامّا ما كان من الانواع
ليس هو جنسا فليس الواحد منها اولى من الاخر بان
يوصف جوهرا اذ كان ليس توفيتك فى انسان ما انه انسان
اشدّ ملاأمة من توفيتك فى فرس ما انه فرس وكذلك
ليس الواحد من الجواهر الاول اولى من الاخر بان
يوصف جوهرا اذ كان ليس انسان ما اولى بان يوصف
جوهرا من فرس ما وبالواجب صارت الانواع
والاجناس وحدها دون غيرها تقال بعد الجواهر الاول
جواهر ثوانى لانّها وحدها تدلّ على الجواهر الاول من
بين ما يحمل عليه فانّ موفّيا ان وفّى انسانا ما ما هو
فوفّاه بنوعه او بجنسه كانت توفيته له ملايمة واذا وفّاه
بانه انسان كان ذلك ابين فى الدلالة عليه من توفيته
له بانه حىّ وان وفاه شىء مما سوى ذلك ايّ شىء كان
كانت توفيته له غريبة مستنكرة كما اذا وفى بانه ابيض او
انه يحضر او شىء من اشباه ذلك ايّ شىء كان [فالواجب
كان] فبالواجب قيلت هذه دون غيرها جواهر وايضا
لان الجواهر الاول موضوعة لسايرٔ الامور كلّها وسايرٔ
الامور كلّها محمولة عليها او موجودة فيها لذلك صارت
اولى واحقّ بان توصف جواهر وقياس الجواهر الاول عند

سايرُ الامور هو قياس انواع الجواهر الاول واجناسها عند سايرُ الامور الاخر كلها وذلك ان سايرُ الامور كلّها على هذه تحمل فانك تقول فى انسان ما انه نحوى فانت اذًا تقول نحويا على الانسان وعلى الحىّ وكذلك يجرى الامور فى سايرُ ما اشبهه وقد يعمّ كل جوهر انه ليس فى موضوع فانّ الجوهر الاوّل ليس يقال على موضوع ولا هو فى موضوع والجواهر الثوانى قد يظهر بهذا الوجه انّه ليس شىء منها فى موضوع فانّ الانسان يقال على موضوع اى على انسان ما وليس هو فى موضوع اى فيه وذلك ان الانسان ليس هو فى انسان ما وكذلك ايضا الحىّ يقال على الموضوع اى على انسان ما وليس الحىّ فى انسان ما وايضا التى فى موضوع فليس مانع يمنع من ان يكون اسمها فى حال من الاحوال يحمل على موضوع واما قولها فلا سبيل الى ان يحمل عليه فاما الجواهر الثوانى فانه يحمل على الموضوع قولها واسمها فانك تحمل على انسان ما قول الانسان وقول الحىّ فيجب من ذلك ان الجوهر ليس هو ممّا فى موضوع الا ان هذا ليس بخاصّة للجوهر لكن الفصل ايضا هو ممّا ليس فى موضوع فان الماشى وذا الرجلين يقالان على موضوع اى على الانسان وليسا فى موضوع وذلك ان ذا الرجلين ليس هو فى الانسان ولا الماشى وقول الفصل ايضا محمول على الذى يقال عليه الفصل مثال ذلك ان المشّاء ان كان يقال على الانسان فان قول المشّاء محمول على الانسان وذلك ان الانسان مشّاء ✲

ولا تُغْلطنا اجزاء الجواهر فوهمنا انّها موجودة فى موضوعات اى فى كلياتها حتى يضطرّنا الامر الا ان نقول انّها ليست جواهر لانّه لم يكن قول ما يقال فى موضوع على هذا الطريق على انّه فى شىء لجزء منه ❋

ومما يوجد للجواهر وللفصول ان جميع ما يقال منهما انّما يقال على طريق المتواطئة اسماؤها فانّ كلّ حمل يكون منهما فهو امّا ان يحمل على الاشخاص واما على الانواع فانّه ليس من الجواهر الأُوَل حمل اصلا اذ كان ليس يقال على موضوع ما البتّة فامّا الجواهر الثوانى فالنوع يحمل على الشخص والجنس على النوع وعلى الشخص وكذلك الفصول تحمل على الانواع وعلى الاشخاص والجواهر الأُول تقبل قول انواعها واجناسها والنوع يقبل قول جنسه اذ كان كل ما قيل على المحمول فانه يقال ايضا على الموضوع وكذلك يقبل الانواع والاشخاص قول فصولها ايضا وقد كانت المتواطئة اسماؤها هى التى الاسم عامّ لها والقول واحد بعينه ايضا فيجب ان يكون جميع ما يقال من الجواهر ومن الفصول فانما يقال على طريق المتواطئة اسماؤها ❋

وقد يظنّ بكل جوهر انه يدلّ على مقصود اليه بالاشارة فامّا الجواهر الاول فبالحقّ الذى لا مرية فيه انّها تدلّ على مقصود اليه بالاشارة لانّ ما يستدلّ عليه منها شخص وواحد بالعدد وامّا الجواهر الثوانى فقد يوهم اشتباه شكل اللقب منها انها تدلّ على مقصود اليه بالاشارة كقولك الانسان الحيوان وليس ذلك حقّا بل

الاولى انّها تدلّ على ايّ شيء لانّ الموضوع ليس بواحد
كالجوهر الاوّل لكن الانسان يقال على كثير والحيوان
الّا انّها ليست تدلّ على ايّ شيء على الاطلاق بمنزلة
الابيض فانّ الابيض ليس يدلّ على غير ايّ شيء فامّا
النوع والجنس فانّهما يقرران ايّ شيء فى الجوهر وذلك
انهما انما يدلّان على جوهر ثانى ما الا ان الاقرار بالجنس
يكون اكثر حصرا من الاقرار بالنوع فانّ القايل حيوان
قد جمع بقوله اكثر مما يجمع القايل انسان ❋

وممّا للجواهر ايضا انه لا مضادّ لها فما ذا اتّضاد الجوهر
الاوّل كانسان ما فانه لا مضادّ له ولا للانسان ايضا ولا
للحيوان مضادّ الا ان ذلك ليس خاصّا بالجوهر لكنّه
فى اشيا ايضا كثيرة غيره مثال ذلك فى الكم فانه ليس لذى
الذراعين مضادّ ولا للعشرة ولا لشيء ممّا يجرى هذا
المجرى الّا ان يقول قايل ان القليل ضدّ الكثير او الكبير
ضدّ الصغير لكنّ للكمّ المنفصل لا مضادّ له وقد يظنّ
بالجوهر انه لا يقبل الاكثر والاقلّ ولست اقول انه ليس
جوهر باكثر من جوهر فى انه جوهر فان ذلك شيء قد
قلنا به لكنّى اقول ان ما هو فى جوهر جوهر ليس يقال
اكثر ولا اقلّ مثال ذلك انّ هذا الجوهر ان كان انسانا
فليس يكون انسانا اكثر ولا اقلّ ولا اذا قيس بنفسه ولا
اذا قيس بغيره فانه ليس احد من الناس انسانا باكثر
من انسان غيره كما ان الابيض ابيض باكثر ممّا غيره
ابيض والخيّر خيّر باكثر ممّا غيره خيّر وكما ان الشى اذا
قيس بنفسه ايضا قيل انه اكثر واقلّ مثال ذلك انّ الجسم

اذا كان ابيض فقد يقال انه فى هذا الوقت ابيض باكثر ممّا كان قبل واذا كان حارّا فقد يقال انّه حارّ باكثر ممّا كان او اقلّ فامّا الجوهر فليس يقال اكثر ولا اقلّ فانه ليس يقال فى الانسان انه فى هذا الوقت انسان باكثر ممّا كان فيما تقدّم ولا فى غيره من سائر الجواهر فيكون الجوهر لا يقبل الاكثر والاقلّ وقد يظنّ ان اولى الخواص بالجوهر ان الواحد منه بالعدد هو بعينه قابل للمتضادات والدليل على ذلك انه لن يقدر احد ان ياتى بشى مما ليس هو جوهر الواحد منه بالعدد قابل للمتضادات مثال ذلك ان اللون الواحد بالعدد هو بعينه لن يكون ابيض واسود والفعل الواحد بالعدد هو بعينه يكون مذموما او محمودا وكذلك نحو الامر فى سائر الاشيا مما ليس بجوهر فاما الجوهر فانّ الواحد منه بالعدد هو بعينه قابل للمتضادات مثال ذلك انسان ما فانّ هذا الواحد هو بعينه يكون ابيض حينا واسود حينا وحارا وباردا وطالحا وصالحا ولن يوجد ما يجرى هذا المجرى فى شىء ممّا سوى الجوهر اصلا اللهم الّا ان يردّ ذلك رادّ بان يقول ان القول والظنّ ممّا يجرى هذا المجرى لانّ القول بعينه مظنون صدقا وكذبا مثال ذلك ان القول ان صدق فى جلوس جالس فانه بعينه يكذب اذا قام وكذلك القول فى الظنّ فان الظانّ ان صدق فى جلوس جالس كذب اذا قام متى كان ظنّه به ذلك الظنّ بعينه فنقول ان الانسان وان اعترف بذلك فانّ من الجنسين اختلافا وذلك ان الاشياء فى

الجواهر انّما هى قابلة للمتضادات بان تتغيّر انفسها لان الشيء اذا كان حارّا فصار باردا فقد تغيّر واذا كان ابيض فصار اسود واذا كان مذموما فصار محمودا وكذلك فى ساير الاشياء كل واحد منها قابل للمتضادات بان تقبل بنفسه التغير فاما القول والظنّ فانهما ثابتان غير زائلين لا بنحو من الانحا ولا بوجه من الوجوه وانما يحدث المضاد فيهما بزوال الامر فانّ القول فى جلوس جالس ثابت بحاله وانما يصير صادقا حينا وكاذبا حينا بزوال الامر وكذلك القول فى الظنّ ايضا فيكن الجهة التى تخصّ الجوهر انه قابل للمتضادات بتغيره نفسه هذا ان اعترف الانسان بذلك اعنى ان الظنّ والقول قابلان للمتضادات الا ان ذلك ليس بحقّ لان القول والظنّ ليس انّما يقال فيهما انهما قابلان للاضداد من طريق انهما فى انفسهما يقبلان شياء [لكن] من طريق ان حادثا يحدث فى شئ غيرهما وذلك ان القول انما يقال فيه انه صادق او انه كاذب من طريق ان الامر موجود او غير موجود لا من طريق انه نفسه قابل للاضداد فان القول بالجملة لا يقبل الزوال من شيء اصلا ولا الظنّ فيجب الّا يكونا قابلين للاضداد اذ كان ليس يحدث فيهما ضدّ اصلا فامّا الجوهر فيقال فيه انه قابل للاضداد من طريق انه نفسه قابل للاضداد وذلك انه يقبل المرض والصحّة والبياض والسواد وانما يقال فيه انه قابل الاضداد من طريق انه هو نفسه يقبل كل واحد من هذه وما يجرى مجراها فيجب من ذلك ان يكون خاصة الجوهر ان الواحد منه

بالعدد هو بعينه قابل للمتضادات بتغيّره فى نفسه فهذا
فليكن مبلغ ما نقوله فى الجوهر وقد ينبغى الآن ان
يتبع ذلك بالقول فى الكمّ ✲

ἀδύνατον, οἷον τὸ λευκὸν ἐν ὑποκειμένῳ ὂν τῷ σώματι κατηγορεῖται τοῦ ὑποκειμένου (λευκὸν γὰρ σῶμα λέγεται), ὁ δὲ λόγος ὁ τοῦ λευκοῦ [1]) οὐδέποτε κατὰ σώματος κατηγορηθήσεται. τὰ δ' ἄλλα πάντα ἤτοι καθ' ὑποκειμένων λέγεται τῶν πρώτων οὐσιῶν ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστίν. [2]) τοῦτο δὲ φανερὸν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα προχειριζομένων [3]) οἷον τὸ ζῷον κατὰ τοῦ ἀνθρώπου κατηγορεῖται· οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται [4]) τὸ ζῷον· εἰ γὰρ κατὰ μηδενὸς τῶν τινῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ

---

1) ὁ δὲ λόγος ὁ τοῦ λευκοῦ قول الابيض. Legisse videtur ὁ λόγος τοῦ λευκοῦ, quam lectionem etiam Pacius e manuscripto su notavit.

2) ἤτοι καθ' ὑποκειμένων λέγεται — ἢ ἐν ὑποκειμέναις αὐταῖς ἐστι Editt. Aldinn. et Hild. καθ' ὑποκειμένου et ἐν ὑποκειμένῳ, ita etia infra, ubi haec verba repetuntur. Ammonius ἤτοι καθ' ὑποκειμένων — ἢ ἐν ὑποκειμένῳ ἐστί. Arabs cum vulg. utroque in loco pluralem legi

كل ما سواها فامّا ان يكون على موضوعات اى يقال على
جواهر الاول وامّا ان يكون فى موضوعات اى يقال فيها

„Omnia autem quae praeter haec sunt, vel de subjectis sunt, id es dicuntur de substantiis primariis, vel in subjectis sunt, id est dicu tur de illis (sc. substantiis primariis).“

3) τοῦτο δὲ φανερὸν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα προχειριζομένων. Ara legisse videtur φαν. δ. τ. πρὸ τῶν καθ' ἕκαστα χειριζομένων كل

ظاهر من قبل التصفّح للجزويات „atque hoc elucet an disquisitionem singularum partium.“

4) Οὐκοῦν καὶ κατὰ τοῦ τινὸς ἀνθρώπου κατηγορηθήσεται addi runt Bekkerus et alii, τὸ ζῷον. Arabs vertit وايضا على انسان ما „idem igitur etiam de certo quodam homine.“ Pronomen tert personae هو respicit quidem in الحى (τὸ ζῶον) nec tamen conjic licet nostrum verba τὸ ζῷον legisse; pronomen enim illud in serm arabico nullo modo abesse potest. Abest autem a versione arab

UB Rostock 05.15000
the scale towards document
Image Engineering Scan Reference Chart TE263 Serial No. 033
Patch Reference numbers on UTT
Universitäts Bibliothek Rostock
http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1007313501/phys_0073